

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ÄRIÕIGUSE JA INTELLEKTUAALSE OMANDI ÕPPETOOL

Ly Unt

**DIGITAALVORMIS TEOSTEGA SEONDUVAD
AUTORIÕIGUSALASED PROBLEEMID**

Magistritöö

Juhendaja
mag iur Anne Kalvi

Tartu
2012

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. DIGITAALVORMIS TEOSED	6
1.1. TEOSE MÕISTE JA DIGITAALNE VORM	6
1.2. ARVUTIPROGRAMMIDE POOLT LOODUD TEOSED	9
1.3. DIGITAALVORMIS TEOSTE ERINEVUS MITTE-DIGITAALVORMIS TEOSTEST	14
2. DIGITAALVORMIS TEOSTELE KOHALDATAV ÕIGUS	18
2.1. EESTI ÕIGUS KUI KOHALDATAV ÕIGUS.....	18
2.2. TERRITORIAALSUSE PRINTSIIP	19
3. KEHTIVATE AUTORIÕIGUSE NORMIDE JA PÕHIMÕTETE SOBIVUS DIGITAALVORMIS TEOSTELE.....	22
3.1. ANALÜÜSITAVAD ISIKLIKUD JA VARALISED ÕIGUSED	22
3.2. ÕIGUSED, MIS SEONDUVAD DIGITAALVORMIS TEOSTE MUUTMISE JA ÜMBERTÖÖTAMISEGA	22
3.3. KASUTAJATE POOLT LOODUD SISU REGULEERIMINE	29
3.4. ÕIGUS TEOSTE REPRODUTSEERIMISELE.....	33
3.4.1. <i>Reprodutseerimisõiguse olemus.....</i>	<i>33</i>
3.4.2. <i>Kehtiva õigusnormi sobivus digitaalvormis teoste.....</i>	<i>35</i>
3.4.3. <i>Õigusnormide ülesanded ja õigusselguse printsiip.....</i>	<i>40</i>
3.4.4. <i>Autoriõiguse muutmise digitaalkeskkonnale sobivaks</i>	<i>42</i>
3.5. ÕIGUS TEOSTE LEVITAMISELE.....	45
3.6. ÕIGUS TEOSTE ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISELE	48
3.7. ÕIGUS TEOSTE AVALIKUSTAMISELE JA ÕIGUS TEOS TAGASI VÕTTA	50
4. LITSENTSITOIMINGUTE HALDAMISE ANDMEBAAS	53
KOKKUVÕTE.....	56
KASUTATUD ALLIKAD	65

SISSEJUHATUS

Digitaalvormis teoste kasutamine puudutab iga päev globaalselt suurel hulgal inimesi, kes tarvitavad digitaaltehnoloogiat ning interneti. Viimased kaks on oluline ja lahutamatu osa 21. sajandi inimeste argielust, kus mugavam või lihtsam võib olla teose kasutamine pigem digitaalses kui mõnes muus vormis. Interneti kasutajate arv maailmas on käesoleva töö koostamise hetkel 360 985 492 inimest.¹ Euroopa Liidus (edaspidi EL) kasutas interneti 2011. aastal 67% ning Eestis 71% 16-74 aastastest inimestest.² Ainult veebilehtedel, mis majutavad piraatkoopiaid, on rohkem kui 146 miljonit külastajat päevas.³ Selle asemel, et näiteks reisimisel kanda kaasas füüsilist kaalu ja mõõtmeid omavat raamatut, võib viimasel ajal lennukites, rongides, bussides ja mujal ühistranspordis kasutajatel märgata arvutit, ipadi või lugerit, millelt digitaalvormis kirjandusteost loetakse või audiovisuaalteost vaadatakse. Samuti on populaarne nutitelefonide kasutamine, kusjuures praktiliselt iga saadaolev nutitelefoni pakub võimalust digitaalvormis muusikateoste kuulamiseks.

Magistritöö eesmärgiks on Eesti Vabariigi (edaspidi Eesti) ja Euroopa Liidu (edaspidi EL) näitel välja selgitada, kas kehtivad õigusnormid on digitaalvormis teostele täies ulatuses kohaldatavad ning võimaldavad arvestada kõikide digitaalvormis teoste eripäradega. Negatiivse tulemuse korral on eesmärgiks pakkuda tuvastatud probleemidele välja lahendusi. Seejuures on erilise tähelepanu all küsimused, mis seonduvad autori õigustega teose reprodutseerimisele, levitamisele, üldsusele kättesaadavaks tegemisele ning õigustega, mis seonduvad teose muutmise ja ümbertöötamisega.

Teema aktuaalsus on seotud asjaoluga, et digitaalvormis teoste kasutamine on aktiivne ja ulatuslik, kuid puudub kindlus, kas analoogkeskkonnale ja -teostele loodud autoriõiguse põhimõtted on digitaalmaailmale täielikult kohaldatavad. Digitaalvormis teoseid kasutatakse

¹ Internet World Stats. Usage and Population Statistics. Available: <http://www.internetworldstats.com/top20.htm>. 7.05.2012.

² Eurostat. Individuals using the Internet, by place of use. Percentage of individuals aged 16 to 74. Internet access at home. Available: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00075&plugin=1>. 7.05.2012.

³ Online Piracy in Numbers. Facts and Statistics. Available: <http://www.go-gulf.com/blog/online-piracy>. 7.05.2012.

palju, kuid tarbijaskonnal ei ole selgust, mis on digitaalkeskkonnas käsitatav kui autorite õiguste rikkumine ja mis mitte. EL autoriõiguse alaste selgitavate materjalide kohaselt elavad miljonid inimesed igapäevaselt autoriõigusi rikkudes juba üksnes seeläbi, et kannavad muusikavideo ühelt seadmelt teisele, ning on tekkinud segadus, mis on lubatud ja mis mitte.⁴ Samuti viidatakse, et seni ei ole ELi intellektuaalomandiõiguste rakendamise raamistikku uue digitaalse keskkonnaga kohandatud.⁵ Onlain kasutajatest tervelt 70% ei arva näiteks, et piraatlus oleks kuidagi vale.⁶ Ulatuslik lõhe keskmise internetikasutaja õigusteadvuse ja õigusloome ning õiguse rakendamise eest vastutajate nägemuse vahel tähendab teoste kasutajate jaoks õiguslikku ebakindlust ning kahjustab teoste autorite õigusi.

Iga õigusnorm on kehtestatud mingi õiguse või huvi kaitseks, mis on leitav normi tõlgendamise teel.⁷ Käesoleva töö kontekstis peetakse õigusnormide sobivuse küsimuse all silmas seda, kas õigusnorm täidab digitaalvormis teostele kohaldades eesmärki, mida seadusandja selle loomisel on soovinud saavutada.

Magistritöö on jagatud kolmeks peatükiks, millest esimene käsitleb digitaalvormis teoste erisusi võrreldes traditsioonilises vormis teostega, tuues välja õigusteadlaste J. Bingi ja I. Trotter Hardy käsitletud teemal. Järgneb töö teine peatükk, mis toob välja digitaalvormis teostele kohaldatavad õigusnormid. Magistritöö kolmas peatükk käsitleb autoriõiguslaste normide ja põhimõtete sobivust digitaalvormis teostele, pöörates esmalt tähelepanu probleemidele õigustega, mis seonduvad teoste muutmise ja ümbertöötamisega. Õiguste rikkumise näitena käsitletakse olukorda veebilehe Youtube⁸ näitel, mis illustreerib vajadust kasutajate poolt loodud sisu reguleerimiseks. Järgneb peatükk, milles analüüsitakse uue võimaliku erandi tekitamist kasutajate poolt loodud sisu osas. Seejärel käsitletakse õigust teoste reprodutseerimisele, tuues välja reprodutseerimise olemuse normi loomisel ning selle

⁴ I. Hargreaves. Digital Opportunity: A Review of Intellectual Property and Growth. An Independent Report. 2011, p. 5. Available: http://www.riso.ee/et/files/001_IPreview_2011.pdf. 7.05.2012.

⁵ Euroopa Komisjoni intellektuaalomandi strateegia: A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe: 287 final. 24.5.2011, p 7. Available: http://www.riso.ee/et/files/001_COM_COMM_Single%20market%20for%20IPR_2011.pdf. 7.05.2012.

⁶ Online Piracy in Numbers. (viide 3).

⁷ T. Laasik. Rikutud kohustuse eesmärgi tähtsus kahju hüvitamise nõude esitamisel. Advokaadibüroo Aivar Pilv. Kliendileht. Arvutivõrgus: <http://www.apilv.ee/rikutud-kohustuse-eesmargi-tahtsus-kahju-huvitamise-noude-esitamisel/19/526/89/article>. 7.05.2012.

⁸ Video-sharing website Youtube. Available: www.youtube.com. 7.05.2012.

muutunud sisu digitaalkeskonnas. Lisaks on analüüsitud õigust teoste levitamisele, üldsusele kättesaadavaks tegemisele, avalikustamisele ja õigust teos tagasi võtta. Töö viimane peatükk toob välja probleemi seoses litsentside omandamisega ning pakub Euroopa Liidu raames välja võimaliku lahenduse litsentsitoimingute haldamise andmebaasi kujul.

Töö kujutab endast teoreetilist uurimust, mis põhineb normatiivmaterjali, selle kommentaaride ning teaduskirjanduse võrdleval analüüsil. Kasutatud meetod on valitud analüütiline ehk deduktiivne. Mõistet „internet“ on kasutatud väikese tähega, lähtudes Emakeele Seltsi keeleteimkonna 30. juuni 2008. aasta soovituselt,⁹ mille kohaselt suure tähega tähistatakse konkreetset võrku ja väikese tähega üldmõistet.

Kesksete kirjandusallikatena on magistritöös kasutatud Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni (Berni konventsioon)¹⁰ kommentaare,¹¹ S. von Lewinski teost "International Copyright Law and Policy"¹² ning J.A.L. Sterlingu teost "International Copyright Law".¹³ Olulisemad magistritöös analüüsitud õigusaktid on Eesti Vabariigi autoriõiguse seadus (AutÕS),¹⁴ Berni konventsioon, WIPO autoriõiguse leping (WCT)¹⁵ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (Infoühiskonna direktiiv).¹⁶ Tõlgendusallikatena on muu hulgas kasutatud Euroopa Komisjoni poolt heakskiidetud teemakohaseid ülevaateid ja strateegiaid.¹⁷ Kuna töös käsitletatutel probleemidel on kokkupuutepunktid infotehnoloogiliste küsimustega, siis püüdis autor kajastada ka õigusteadlaste-infotehnoloogide arvamusi.

⁹ Internet ja internet. Emakeele Seltsi keeleteimkonna soovitus (30.06.2008). Arvutivõrgus: http://www.emakeeleselts.ee/otsused/eskt_otsus_2008_int.pdf. 7.05.2012.

¹⁰ Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. - RT II 1994, 16/17, 49.

¹¹ S. Ricketson, J. Ginsburg. International Copyright and Neighbouring Rights: the Berne Convention and Beyond. Volume I. Second Edition. Oxford University press, 2010; S. Ricketson, J. Ginsburg. International Copyright and Neighbouring Rights: the Berne Convention and Beyond. Volume II. Oxford University press, 2010.

¹² S. von Lewinski. International Copyright Law and Policy. Oxford University Press, 2008.

¹³ J. A. L. Sterling. World Copyright Law. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008.

¹⁴ Autoriõiguse seadus. – RT I 1992, 49, 615; RT I, 28.12.2011, 1.

¹⁵ WIPO autoriõiguse leping. – RT II, 06.07.2006, 14, 39.

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (infoühiskonna direktiiv). - EÜT L 167, 22.06.2001, lk 10-19.

¹⁷ Näiteks: Euroopa Komisjoni intellektuaalomandi strateegia: A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe: 287 final. 24.5.2011, p. 7. Available:

http://www.riso.ee/et/files/001_COM_COMM_Single%20market%20for%20IPR_2011.pdf. 7.05.2012; I.

Hargreaves. Digital Opportunity: A Review of Intellectual Property and Growth. An Independent Report. 2011, p. 5. Available: http://www.riso.ee/et/files/001_IPreview_2011.pdf. 7.05.2012.

1. DIGITAALVORMIS TEOSSED

1.1. Teose mõiste ja digitaalne vorm

Teoseks Eesti Vabariigi Autoriõiguse seaduse (edaspidi AutÕS) § 4 lg 2 tähenduses loetakse mis tahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ning on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil.¹⁸

AutÕS § 4 lg 3 on toodud loetelu kaitstavate teoste liikidest, mis tugineb Berni konventsiooni artikli 2 lõikele 1 ja vastavatele EL direktiividele. Juhindudes näiteks Nõukogu direktiivi 91/250/EMÜ¹⁹ artikli 1 lõikest 1, lisati kaitse all olevate teoste nimistusse arvutiprogrammid (AutÕS § 4 lg 3 p 3). Nii Berni konventsiooni kui AutÕS teoste liikide loetelu on mitteammendav. Loetelu avatuks jätmine võimaldab autoriõigusega kaitsta uut liiki teoseid.

Digitaalsvormis teosed esinevad internetis failidena²⁰ vastavalt teoseliigile,²¹ näiteks raamatud, brošüürid ja teised kirjutised on internetis levinud teksti-, andme-, heli-, pildi- ja küljendusfailide vormis. Eksisteerib ka teoseid, mille loomine seostub vaid digitaaltehnoloogi arenguga, nt veebilehed,²² blogid²³ jmt. Käesoleva magistritöö autor püstitab küsimuse, kas teosed, mis on algselt loodud vaid digitaalsvormis, vastavad AutÕS § 4 lg 2 toodud juriidilistele tunnustele.

AutÕS § 4 lg 2 teise lause kohaselt on teos originaalne kui see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus. Kaitstav teos ei tohi olla üks-üheselt kopeeritud, tehniliselt kohandatud või

¹⁸ AutÕS § 4 lg 2.

¹⁹ Euroopa Ühenduste nõukogu 14.05.1991 direktiiv nr 91/250/EMÜ arvutiprogrammide õiguskaitses kohta. – ELT L 122, 17.05.1991, lk 42-46. Sama sisuga säte sisaldub direktiivi 91/250/EMÜ asendavas direktiivis 2009/24/EÜ. Vt: Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23.04.2009 direktiiv nr 2009/24/EÜ arvutiprogrammide õiguskaitses kohta. - ELT L 111/16, 05.05.2009, lk 16-22.

²⁰ Fail - välismällu salvestuseks kohandatud, nimega andmekogum. A. Tavast, V. Hanson. Arvutikasutaja sõnastik inglise-eesti. Ilo, 2008, lk 86.

²¹ Levinumad failitüübid. The Central File Extensions Registry. Available: <http://www.fileinfo.com/filetypes/common>, 7.05.2012.

²² Veebileht ehk veebisait – informatsioonikogum Internetis, mis sisaldab teksti-, graafika- ja helifaile ning linke teistele veebilehekülgedele. Veebisait kujutab endast kodulehega algavat veebifaile kogumikku mingil teemal. Igal veebisaidil on oma veebiaadress. L. Liikane, A. Septer. Inglise-eesti-inglise seletav arvutisõnastik. Estada, 2000, lk 467.

²³ Blog ehk veebilogi, ajaveeb – avalik kommenteeritav päevik. Arvutikasutaja sõnastik. (viide 20), lk 225.

äratuntavalt sarnane juba olemasolevate teostega. Autori enda individuaalne lähenemine ja loominguline panus peavad olema ühiskonnale selgelt tajutavad. Piisab minimaalsest loomingulisest lähenemisest, mis võimaldab väita, et tulemus peegeldab autori isiku individuaalsust.²⁴ Riigikohtu lahendis III-2/1-93/95 Veiko Jürissoni hagi AS Postimees vastu oli AS Postimees avaldanud Jürissoni artikli, mille hageja Postimehele edastas, teise pealkirja all ning lühendatuna. Jürissoni kohaselt oli autori mõtet ja väljendusviisi oluliselt moonutatud. Ringkonnakohus leidis, et tegemist ei ole loomingulise teosega, vaid artikliga, mis omab pressiteabelist iseloomu. Hageja kirjeldas teoses isikupäraselt oma tundeid, arutledes ETA tegevuse ja ajakirjanike töökultuuri üle. Riigikohtu kolleegium nõustus kassaatori (V. Jürissoni) seisukohaga, et kõnealuse artikli näol oli tegemist originaalse teosega ning loomingulise tegevuse tulemusega, mis sisaldas analüüsi, selgitusi ja autori omapoolseid järeldusi.²⁵ Eelnimetatud autori panus andis artiklile originaalsuse tunnuse ning artikkel lahterdus autoriõigusega kaitstavate teoste hulka. Originaalsus on teose olulisim kriteerium ja seostub AutÕS § 4 lg 6 sätestatud autoriõiguse presumptsiooni põhimõttega²⁶ praktilises tähenduses ehk kui mingi tulemi saavutamiseks kasutati kõigi eelduste kohaselt loometööd, siis tuleb selle tulemi vastavust teose mõistele eeldada, eeldus aga püsib kuni originaalsuse tunnuse vaidlustamiseni. Originaalsus on subjektiivne kriteerium ning tuleb tuvastada iga vaidlusaluse teose suhtes eraldi, tihti nõuab teose originaalsuse hindamine vastava kunstiliigiga seotud erialaseid teadmisi.²⁷

Digitaalvormis teoste loomiseks kasutatakse mitmesuguseid arvutiprogramme, näiteks *Photoshoppi* joonistuste loomiseks, *Final Cut Pro*d audiovisuaalsete teoste loomiseks jne. Kasutades arvutiprogrammi kasutamise oskust ning autori enda intellektuaalset loomingut, on võimalik luua digitaalvormis teos, mille originaalsus väljendub selles, kuidas autor on teose, eelnevat rakendades, üles ehitanud. Isik võib osata arvutiprogrammi kasutada, näiteks muusikateose loomiseks *GarageBandi*, kuid kui puudub intellektuaalne panus teose kokkupanemiseks programmis sisalduvatel digitaalsetel instrumentidel, siis tulem ei kvalifitseeru AutÕS § 4 lg 2 alla. Seega digitaalvormis teosed, mis on algselt loodud

²⁴ H. Pisuke. Autoriõiguse alused ja muusikateoste kasutamine. Eesti Kirikute Nõukogu, 2006, lk 15.

²⁵ RKTK III-2/1-93/95.

²⁶ AutÕS § 4 lg 6 tuleneb autoriõiguse presumptsiooni põhimõte: teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse.

²⁷ H. Pisuke. Intellektuaalse omandi infokiri. Tartu Ülikooli Õigusinstituut, 2003, lk 10. Arvutivõrgus: <http://www.lawinst.ee/IO/IOleht2003nr1.pdf>. 7.05.2012.

digitaalsvormis, saavad sisaldada autorite enda intellektuaalset loomingut, millega on täidetud originaalsuse nõue.

Teiseks on oluline, et teos on väljendatud mingis objektiivses ehk esemelises, tegelikult eksisteerivas²⁸ vormis. Autoriõigus kaitseb teost läbi objektiivse väljendusvormi, kaitsta ei saa autori sisemuses eksisteerivat teost²⁹ ning otseselt teose sisu ennast (teaduslikku ideed, teooriat jne), seega autoriõigus ei kaitse mitte seda, mida öeldakse, vaid seda, kuidas öeldakse³⁰ (AutÕS § 5 p 1).³¹

Kas digitaalne vorm on objektiivne vorm? Digitaalne vorm tähendab vormi, mis on numbritest (enamasti nullidest ja ühtedest) koosnev või numbrilise kujuga opereeriv³² ning keskkonnad, milles digitaalsvormis teoseid käsitleme, on offlain ja onlain ehk internet, mida defineeritakse kui magistraal-, vahe- ja tupikvõrkudest koosnevat multiprotokolliline maailma suurimat võrgustikku.³³ Printsip, et autoriõigus ei kaitse ideid, vaid vormi, koosõlastub hästi tehnoloogiliste arengutega ning tähendab, et tänapäeval eksisteerib lai valik vorme, milles teos võib olla.³⁴ Berni konventsioonil põhinev laialdane teose definitsioon,³⁵ mis hõlmab mistahes väljendusviisi või –vormi, on tehnoloogia suhtes neutraalne ja sealjuures dünaamiline, näiteks sisaldub väljendus digitaalses vormis.³⁶ Autoriõigus kaitseb teoseid, mis on väljendatud nii trükis kui ka neid, mis on loodud või salvestatud elektroonilisele või digitaalsele

²⁸ Eesti Keele Instituut, T. Erelt jt (toim). Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. Eesti Keele Sihtasutus, 2006, lk 613.

²⁹ H. Pisuke. (viideo 24), lk 16.

³⁰ *Ibid*, lk 15.

³¹ Autoriõiguse missioon ja võimalused on suunatud väljendusvormi kaudu loomingu kaitsmisele, mis on rahvusvaheliselt tunnustatud printsip ja sisaldub mitmetes rahvusvahelistes lepingutes ning EL õigusaktides. H. Pisuke. Autoriõiguse alused. TÜ Kirjastus, 2004, lk 23. Intellektuaalse omandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (TRIPS-leping, mis on Maaailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutamislepingu (Marrakeši lepingu) lisa 1C. RT II 1999, 22, 123) art 9 lg 2 ja WCT art 2 sätestavad: „Autoriõiguse kaitse laieneb väljendustele, mitte aga ideedele, protsessidele, meetoditele või matemaatilistele mõistetele kui sellistele“.

³² Arvutikasutaja sõnastik inglise-eesti. (viide 20), lk 64.

³³ *Ibid*, lk 115.

³⁴ S. Ricketson, J. Ginsburg. International Copyright and Neighbouring Rights: the Berne Convention and Beyond. Volume I. Second Edition. Oxford University press, 2010, p 407.

³⁵ Berni Konventsiooni art 2 lg 1.

³⁶ S. von Lewinski. (viide 12), lk 123.

andmekandjale. Asjaolu, et digitaalvormis teost saab lugeda vaid arvuti abil, et see sisaldab vaid ühtesid ja nulle, ei mõjuta autoriõiguse kaitset.³⁷ Seega on objektiivsuse nõue täidetud.

Kolmas tingimus, et teos peab olema tajutav, tähendab tegelikkust vahetult tunnetatav, meeltega vastu võetav³⁸ ning reprodutseeritavuse nõue eeldab, et teost peab olema võimalik järele luua, taastekitada, paljundada, kordistada.³⁹ Digitaalvormis teost on võimalik meeltega vastu võtta lugedes ja vaadates arvutiekraanilt näiteks kirjalikke teoseid (AutÕS § 4 lg 3 p 1) või audiovisuaalseid teoseid (AutÕS § 4 lg 1 p 9) või kuulates näiteks muusikateoseid (AutÕS § 4 lg 3 p 7), samuti on täidetud reprodutseeritavuse nõue.

Seega võib kokkuvõtvalt öelda, et digitaalvormis teosed, mis on algselt loodud digitaalvormis, vastavad AutÕS § 4 lg 2 toodud teoste tunnustele ja kuuluvad autoriõiguslase kaitse alla.

1.2. Arvutiprogrammide poolt loodud teosed

Dr iur Mario Rosentau juhib tähelepanu asjaolule, et juhul, kui arvutiprogrammi genereerib arvuti (st teine programm) sellisel viisil, et genereeritud programmil puudub autor, siis ei ole tegemist teosega ega autorikaitse objektiga ning et perspektiivis võib see osutada seaduse lüngaks.⁴⁰ AutÕS ei sisalda tõepoolest eraldi sätet teoste kohta, mille on genereerinud arvutiprogramm.

Esmalt arutleb autor, millise lisaelduse täitmine on vajalik, et "teos" vastaks teose mõistele. Teoste, mille on genereerinud arvutiprogramm näol ei saa olla tegemist teosega AutÕS § 4 lg 2 tähenduses, kuna AutÕS § 4 lg 2 teise lause kohaselt on teos originaalne, kui see on autori enda⁴¹ intellektuaalse loomingu tulemus.

³⁷ WIPO. Creative Expression. An Introduction to Copyright and Related Rights for Small and Medium-sized Enterprises. Intellectual Property for Business, series number 4. 2006, p 8. Available: http://www.wipo.int/freepublications/en/sme/918/wipo_pub_918.pdf. 7.05.2012.

³⁸ Eesti õigekeelsussõnaraamat. (viide 28), lk 912.

³⁹ *Ibid*, lk 778.

⁴⁰ M. Rosentau. Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori varalised õigused. - *Juridica* 2010/X, lk 758.

⁴¹ Töö autor rõhutab eeldust, et teos peab olema "autori enda" panus.

Autoriiks võib Berni konventsiooni tõlgendamisel olla üksnes füüsiline isik (mitte arvuti). Intellektuaalne looming saab tulla üksnes füüsiliselt isikult, kellel on mõistus või intellekt, et luua teoseid. Artikli 6bis Berni konventsioonis sisaldub autori intellektuaalsete ja isiklike huvide kaitse läbi isiklike õiguste, mille võib omandada üksnes füüsilisele isikule. Arvuti suhtes ei saa arvutada autoriõiguse kehtivuse tähtaega pärast autori surma (vrd AutÕS § 38), kuna see saab juhtuda üksnes füüsilise isikuga.⁴²

Järelikult osutub autori kui füüsilise isiku enda intellektuaalne looming antud juhul eelduseks, millele arvutiprogrammi genereeritud teosed eelduslikult ei vasta. Siin ei tee autor loometööd, mille väljendusvormiks on teos. Autor kasutab arvutiprogrammi funktsiooni enda loometöö asemel. See juhtum ei ole sarnane kunstnikule, kes kasutab värve ja pintslit maali loomiseks või heliloojale, kes kasutab klaverit ja salvestustehnikat enda loodu jäädvustamiseks. Juhtum sarnaneb sellele, kui autor annab kellelegi teisele pelga korralduse teos luua. „Korralduseks“ on siin arvutiprogrammi käivitamine. Seega, puhtalt arvutiprogrammi poolt genereeritud teoste näol ei saa olla tegemist teostega AutÕS § 4 lg 2 tähenduses, kuna neis puudub inimese loominguline panus.

Teoreetiliselt võib autoriõiguse arvuti poolt genereeritud fraktaalile võib omistada kas: 1) programmeerijale; 2) programmi kasutajale; 3) mõlemale, nii programmeerijale kui kasutajale; 4) arvutile; 5) mitte kellelegi.⁴³ Programmeerijale ei peaks omistama autoriõigust, kuna programmeerija ei ole piisavalt kaasatud fraktaalsesse toodangusse, st tema looming ei ole see, mille tulemusel tekib teose väljendusvorm nagu konkreetne luuletuse tekst või joonistus. Samamoodi nagu Bill Gates ei oma autoriõigust kõikidele teostele, mis loodi Microsofti tarkvaraga, ei peaks programmeerija omama autoriõigust toodangule, mis on loodud tema poolt tehtud arvutiprogrammiga.⁴⁴ Kasutaja kui võimaliku arvuti poolt genereeritud fraktaali autoriõiguste omaja toetuseks võib tuua mõttekäigu, et kasutaja, kes on litsentseerinud, ostnud

⁴² S. von Lewinski. (viide 12), p 129.

⁴³ D. Glasser. Copyrights in Computer-generated Works: Whom, if Anyone, Do We Reward? -Duke L. & Tech. Rev. 0024, 2001. Available: <http://www.law.duke.edu/journals/dltr/articles/2001dltr0024.html>. 7.05.2012.

⁴⁴ D. Glasser. (viide 43).

või rentinud arvutiprogrammi, „palkab“ programmi, et toota loomingulisi kunstiteoseid.⁴⁵ Samas arvutit ei saa käsitleda kui isikut, kes käitub töösuhte raamides.⁴⁶ Kasutaja ja programmeerija ühisautorsus ei ole sobilik lahendus, kuna raske on tõestada autoriõigusega kaitstavaid eraldiseisvaid objekte. Samuti on ühisautorsuseks vajalik nende autorite loometegevuse ühine eesmärk,⁴⁷ mis antud juhul enamasti puudub. Lisaks võib siin tekkida huvide konflikt programmeerija ning kasutaja vahel nii õiguste kasutamise kui autoritasu jaotamise osas. Nt ajalehe või raamatu toimetaja tööd ei loeta kokkuleppeliselt loominguliseks panuseks just potentsiaalse huvide konfliktiga tema ja autori õiguste vahel.⁴⁸ Arvuti kui masin ei ole jälle õiguse subjektiks. Võimalikul variandil, et mitte keegi ei oma autoriõigust arvuti poolt genereeritud fraktaalile, võib eeldada, et tulemus, mille arvuti toodab, on matemaatilise kontseptsiooni kujutamine, siis ei ole tegemist loomingulise ja intellektuaalse või esteetilise tööga. Loomingulist ega esteetilist tööd ei leidu statistilises, aritmeetilises või numbrilises arvutamises.⁴⁹ Tagasi Eestis kehtiva õiguse juurde tulles, kui vaadelda arvuti poolt teoste genereerimist AutÕS § 5 lg 1 tähenduses kui matemaatilist protsessi, siis loodud teosed ei saa autoriõiguslast kaitset.

Autor peab loometegevusega andma resultaadi ehk siis konkreetse väljendusvormi. Isiku arvutiklaviatuuril nupu vajutamise või hiirekliki tegemise näol on tegemist füüsilise nupulevajutusega, mitte loominguga. Arvutiprogrammi kasutamisel loomingutegemise vahendina, näiteks joonistusprogrammi arvutigraafika loomiseks, sisaldub aga autori loominguline panus. Segadust võib tekitada asjaolu, et teoste loomise vahendid "ise ei tegutse" ehk pliiats ei hakka ise paberile joonistama. Küll aga võib tunduda, et arvuti kui vahend "mõtleb ja tegutseb". Samuti ei saa tavakasutaja vahet teha, kas tegemist on teosega või arvuti poolt genereerituga. Järelikult tekib olukord, kus kasutaja eeldab autorsust, mida aga ei eksisteeri. Sarnane olukord on pildistamiskabiinidega - seal ei ole samuti autorit, kui masin

⁴⁵ P. Samuelson. Allocating Ownership Rights in Computer-Generated Works.- U. Pitt. L. Rev. 1197 at 1213, 1986, p 1203.

⁴⁶ D. Glasser. (viide 43).

⁴⁷ Ühisel autorsusel on kaks liiki - ühisautorsus ja kaasautorsus. Ühisautorsus tekib juhul, kui teos moodustab ühe jagamatu terviku. Kaasautorsuse puhul aga teos koosneb iseseisva tähendusega osadest, mille loojad on igauks eraldi identsifitseeritavad. Vt H. Pisuke. (viide 24), lk 45.

⁴⁸ AutÕS § 30 lg 6 kohaselt autorite konsulteerimine, administratiivse juhtimise funktsioonide täitmine, teose redigeerimine, graafikute, skeemide jms joonestamine ja muu tehnilise abi osutamine autoritele ei ole aluseks ühise autorsuse tekkimisele.

⁴⁹ D. Glasser. (viide 43).

fotografeerib. Seega, tehnika ja arvutiprogrammide kasutamine, kus inimese loome- ja mõttetöö puudub, on samuti üks kaasaja "märksõnu" ja autoriõigusest väljaspoole jääv nähtus.

Järgnevalt arutleb autor edasi, kas tegemist on seaduse lüngaga? Õiguskorra lünkade puhul ei leia me teatud eluliste asjaoludele vastavaid abstraktseid faktilisi koosseisusid objektiivsest õigusest ning õiguse rakendamine (subsumeerimine⁵⁰) ei ole osutunud võimalikuks ka tõlgendamise teel.⁵¹ Näiva lüngaga on tegemist siis, kui seadusandja polegi kavatsenud elulisi asjaolusid faktilise koosseisu kaudu siduda õiguslike tagajärgede saabumisega. Sellisel juhul ei tõusetu probleemi lünga ületamisest või täitmisest, sest see on näiv lünk, elulised asjaolud ei esine siin juriidilise fakti tähenduses ega tekita juriidilisi tagajärgi.⁵² Võime väita, et seadusandja polegi kavatsenud arvuti poolt genereeritud programmile anda autoriõiguslast kaitset, kuna arvuti ei saa olla autor ehk õiguste ja kohustuste kandja, seega taoline programm ei ole teos AutÕS tähenduses, kuna teose mõistes AutÕS tähenduses eeldatakse autori intellektuaalset loomingut. Küll aga võib isik kasutada programmi kui vahendit teose loomiseks, mis kuuluks autoriõiguslaste kaitse alla. Seega tegemist võib olla näiva lüngaga.

Arvutiprogrammide genereeritu õigusliku regulatsiooni näitena toob autor välja Ühendkuningriigi (edaspidi UK) *Copyright, Designs and Patents Act* 1988 § 9 lg 3. Nimetatud sätte kohaselt, kui kirjandus-, draama-, muusika- või kunstiteos on genereeritud arvuti poolt, siis autoriks loetakse isikut, kelle korraldusel teos loodi.⁵³ Kätesaadavatest allikatest ei selgunud, mida sõna "korraldusel" UK seaduses tähendab ning kas korraldus on sätte tõlgendamisel käsitletav kui looming.

Kuigi töö kirjutajale teadaolevalt ei ole tungivat vajadust sätte Eesti seadusesse sisse viimiseks, siis sellest olenemata võib käsiloleva uue autoriõiguse seaduse eelnõu koostamisel Justiitsministeeriumis sätte lisada antud olukorra arusaadavamaks reguleerimiseks. Sätte lisamine toetaks õigusselguse põhimõtet, mille kohaselt õigusaktid peavad olema sõnastatud

⁵⁰ Subsumeerimine - tuleb võrrelda konkreetseid elulisi asjaolusid õigusnormis esitatud abstraktse faktilise koosseisuga ning kui nad on omavahelises seoses, siis teha lõppjäreldus õigusnormis ettenähtud õigusliku tagajärje osas. Vt: R. Narits. Õiguse entsüklopeedia. Juura, 2007, lk 140.

⁵¹ *Ibid*, lk 161.

⁵² *Ibid*, lk 162.

⁵³ UK Copyright, Designs and Patents Act 1988, c. 48, s. 9. Available: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/section/9>. 7.05.2012.

selgelt ja arusaadavad ning olema piisavalt ammendavad ja täpsed, et igäühel oleks võimalik mõista regulatsiooni.⁵⁴ Sätte lisamise tagajärjel tekiks antud olukorra konkreetne reguleerimine, mis välistaks edasised tekkida võivad küsimused või vaidlused arvuti poolt genereeritud teoste osas. Arvestades infotehnoloogia olulisust Eestis ning tõenäoliselt selle tähtsuse tõusu tulevikus, tekib nähtavasti vajadus antud valdkonna konkreetsemaks reguleerimiseks.

Esimene variant oleks luua eeltoodud UK sättega sarnane paragrahv ehk säte võiks kõlada järgnevalt: "Kui arvuti poolt on genereeritud käesoleva seaduse paragrahvis 4 lõikes 3 loetelus sisalduv teos, siis autoriks loetakse isikut kelle korraldusel teos loodi". Taolise sätte lisamisega võib tekkida aga probleem seoses sõna "korraldusel" määratlemisega, kas ja mil määral peab korraldus ehk käsk arvutile sisaldama isiku loomingulist panust ning kuidas seda hinnata. Seega, sätte lisamisel peab arvestama, et järgnevas paragrahvis tuleb täpsustada, mida peetakse silmas "korralduse" all. Intellektuaalse panuse määratlemine aga on tihti autoriõiguse probleemkoht olnud ehk küsimus, mida lugeda originaalseks panuseks, seega võib käsu andmise määratlemine seaduses keeruliseks osutada.

AutÕS § 5 sisaldab intellektuaalse tegevuse tulemusel, millele autoriõiguse seadust ei kohaldata. Siit tulenevalt võib teiseks võimaluseks olla AutÕS paragrahvi 5 uue lõikega täiendamine, mis võiks kõlada järgnevalt "arvuti poolt genereeritud ja isiku loomingulise panusega tulemid". AutÕS § 5 pealkiri aga sisaldab, et tegemist peab olema intellektuaalse tegevuse tulemusega, mis aga arvuti poolt genereeritu olla ei saa. Samas AutÕS § 5 lg 7 säte sisaldab, et käesolevat seadust ei kohaldata faktidele ja andmetele, seega ilmneb seaduses endas vastuolu, kuivõrd faktid ja andmed ei ole intellektuaalse tegevuse tulemusel.

Kolmas variant on jätta arvuti poolt genereeritu kohta säte lisamata ning tõlgendada teost lähtuvalt AutÕS § 4 lg 2 ehk tuvastada isiku intellektuaalne panus teose loomisel, milleks isik on kasutanud arvutit. Kui arvuti on genereerinud teose, millelt ei ole võimalik tuvastada isiku intellektuaalset panust, siis jääb see autoriõiguse kaitse alt välja.

Kokkuvõtteks, arvuti poolt genereeritu kohta võib luua sätte, mis kõlaks järgnevalt: "Kui arvuti poolt on genereeritud käesoleva seaduse paragrahvis 4 lõikes 3 loetelus sisalduv teos, siis

⁵⁴ R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja-vabaduse kaitse. Juura, 2004, lk 290.

autoriks loetakse isikut kelle korraldusel teos loodi". Sel juhul peaks sätte teine paragrahv täpsustama, mida tähendab seaduse raames mõiste "korraldusel".

1.3. Digitaalvormis teoste erinevus mitte-digitaalvormis teostest

Prof I. Trotter Hardy on arvamusel, et ei ole mingeid erinevusi mittemateriaalse ja materiaalse vara vahel, samuti ei ole vahet digitaalsetel⁵⁵ ja mitte-digitaalsetel⁵⁶ materjalidel.⁵⁷ Samas *prof Jon Bing* on seisukohal, et intellektuaalse omandi alase õigusteaduse käsitluses tuleb rõhutada, et esineb erinevus kaitse all oleva teose ning selle teose representatsiooni vahel materiaalses vormis.⁵⁸ Seega püstitame küsimuse, kas digitaalvormis teosed erinevad mitte-digitaalvormis olevatest teostest. Autoriõiguse tähenduses on see oluline, kuna erisus võib olla põhjuseks, miks analoogkeskkonnale loodud normid ei ole sobilikud kohaldamiseks digitaalvormis teostele.

Rääkides autoriõigusest ja teostest koopiategemise tegemisest, huvitab inimesi *prof I. Trotter Hardy* kohaselt kaks asja: esiteks koopia tegemise maksumus (kus „maksumus“ hõlmab mitte ainult rahalist osa, vaid lisaks aega, vaeva ja oskusi) ning teiseks saadud koopia kvaliteet.⁵⁹ *Prof I.*

⁵⁵ *Prof Hardy* defineerib: „digitaalne vorm“ või digitaalsed materjalid tähendab informatsiooni, mis on salvestatud ja töödeldud arvuti, arvutiprogrammi, digitaalse fotograafia poolt või sõnade töötlemise või sarnase mooduse abil. Vt: I.T. Hardy. Not So Different: Tangible, Intangible, Digital, and Analog Works and Their Comparison for Copyright Purposes. College of William & Mary Law School. Faculty Publications, 2001, p 212. Available: http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=facpubs&sei-redir=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.com%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3Dnot%2520so%2520different%253A%2520tangible%252C%2520intangible%252C%2520digital%252C%2520and%2520analog%2520works%2520and%2520their%2520comparison%2520for%2520copyright%2520purposes.%26source%3Dweb%26cd%3D1%26ved%3D0CCEQFjAA%26url%3Dhttp%253A%252F%252Fscholarship.law.wm.edu%252Fcgi%252Fviewcontent.cgi%253Farticle%253D1044%2526context%253Dfacpubs%26ei%3DFrOhT4mIHKiB4ATS9MGrCQ%26usg%3DAFQjCNHwSGGAaviWOjvkP71CtoWHHqE4_A#search=%22not%20so%20different%3A%20tangible%2C%20intangible%2C%20digital%2C%20analog%20works%20their%20comparison%20copyright%20purposes.%22. 7.05.2012.

⁵⁶ *Prof Hardy* defineerib: „mitte-digitaalne“ või „analoog“ tähendab, et informatsioon on salvestatud viisil, mis ei nõua arvutit või taasesitust – näiteks helikassetid ja raamatud. Vt: I.T. Hardy. Not So Different: Tangible, Intangible, Digital, and Analog Works and Their Comparison for Copyright Purposes. College of William & Mary Law School. Faculty Publications, 2001, p 212.

⁵⁷ *Ibid*, p 213.

⁵⁸ J. Bing. The Contribution of Technology to the Identification of Rights, Especially in Sound and Audio-Visual Works: An Overview.- Int J Law Info Tech, 1996, 4 (3), p 235.

⁵⁹ I.T. Hardy. (viide 55), p 233.

Trotter Hardy väidab, et levinud argumendid eiravad koopiade tegemise maksumuse ja kvaliteedi rolli, muutuva tehnoloogia osatähtsust ning seda, et autoriõigus ise mõjutab maksumuse-kvaliteedi suhet. Kui tehnoloogia või autoriõigus saaks tõsta teoste digitaalse reproduktsiooni maksumust mitte-digitaalse reproduktsiooniga samale tasemele ja võrreldava kvaliteediga, siis ei ole mingisugust vahet digitaalsetel ja mitte-digitaalsetel vormidel.⁶⁰

Antud käsitluses lahterdati maksumuse alla lisaks muule aeg ja vaev. Seega, kui mitte-digitaalset koopiat saaks teha sama kiiresti ja sama tööhulgaga, kui digitaalset (autoriõiguse või tehnoloogia abil), siis ei oleks vahet digitaalsetel ja mitte-digitaalsetel teostel. Digitaalset koopiat on võimalik luua ajaga paar sekundit ning vaevaga paar arvutihiireklikki. Tänu tänapäeva arenenud tehnoloogiale on tõenäoliselt võimalik samade näitajatega luua füüsilisi koopiaid. Inimesed huvituvad eelkõige teose kasutamisest, üksnes koopia tegemisest ei piisa, teos peab jõudma kasutajani, et seda oleks võimalik tarbida.

Käesoleva töö autor ei nõustu I. Trotter Hardy väidetega, et inimesi huvitab koopiade juures üksnes maksumus ja kvaliteet ning kui tehnoloogia või autoriõigus saaks tõsta teoste digitaalse koopiade maksumust mitte-digitaalse reproduktsiooniga samale tasemele ja võrreldava kvaliteediga, siis ei ole erinevust digitaalsetel ja mitte-digitaalsetel vormidel. Artiklis „Põhjused, miks tarbijad eelistavad digitaalseid kaupu võrreldes füüsiliste kaupadega“⁶¹ tuuakse välja lisaks muule mugavus, mis hõlmab kättesaamise kiirust ning digitaalsete toodete teisaldatavust ehk ümber paigutatavust. Teisaldatavus seostub toote lihtsa ümber paigutamisega ühelt seadmelt teisele: tarbijad kannavad kaasas ühtainsat digitaalset seadet, milles sisalduvad digitaalsed tooted ning mis rahuldab mitmeid erinevaid vajadusi igapäevaelus.⁶² Digitaalse koopia kättesaamise kiirus tänu internetile, mille abil toimetatakse koopia ükskõik millisesse asukohta maailmas, kus on internetiühendus, ei ole praeguse seisuga ei autoriõiguse ega tehnoloogia abil võimalik füüsiliste koopiade käsitluses. Digitaalsel teose koopia edastamisel kaotab internet territoriaalsuse, mis on võimalik tänu sellele, et koopia puudub füüsiline suurus ja kaal, mida võib samuti lugeda erisuseks.

⁶⁰ *Ibid*, p 244.

⁶¹ Reasons Why Consumers Prefer Digital Goods Compared To Physical Goods. Available: <http://www.articledashboard.com/Article/Reasons-Why-Consumers-Prefer-Digital-Goods-Compared-to-Physical-Goods/2257975>. 7.05.2012.

⁶² Reasons Why Consumers Prefer Digital Goods Compared To Physical Goods. (viide 61).

AutÕS § 13 lg 1 p 9¹ tuleneb, et isikud saavad teoseid kasutada nende poolt individuaalselt valitud ajal ja kohas. Säte lisati Eesti seadusesse 2005. aastal⁶³ tuginedes Infoühiskonna direktiivi artiklile 25, mille kohaselt interaktiivseid tellitavaid ülekandeid iseloomustab asjaolu, et isik võib neile ligi pääseda enda valitud kohas ja enda valitud ajal. Antud sätted toetavad autori arvates asjaolu, et digitaalses vormis teostest koopiade tegemise erisus seisneb territoriaalsuse puudumises nende toimetamisel kasutajani.

Nagu eelnevalt märgitud, on *prof* Jon Bing samuti seisukohal, et digitaalses vormis teosed erinevad mitte-digitaalses vormis teostest. Refereerides J. Bingi, saab välja tuua järgmist. Autoriõigus, nagu anglo-ameerika õigustraditsioonist pärinev termin *copyright*⁶⁴ ütleb, on välja kasvanud režiimist, mis kaitseb õigust teha koopiaid (*the right to produce copies*), mis on füüsilised objektid, ja algupäraselt olid selleks trükitud tavaliselt raamatud. Õiguste haldamise strateegia on traditsiooniliselt olnud strateegia kontrollimaks koopiaid, mis seostub väljakujunenud autoriõigusala kirjandusteoste haldamisega: kokkulepe kirjastajaga lubab kirjastajal reprodutseerida teost ning levitada koopiaid. Teose kujutamine masinale loetavas vormis arvutipõhistes süsteemides kvalifitseerub mõiste „koopia“ alla. Internet näitab, et mitmed miljonid arvutid võivad olla maailma mastaabis ühendatud, luues võrgustiku. Sellises võrgustikus võivad levida signaalid, mis esindavad märke. Signaal võib esindada kirja, numbrit või koodi, mis viitavad helisignaalile, või koodi, mis kirjeldab ekraani pikslit (pildi element) värvilises ja hallis skaalas. Andmed võivad suhelda nii, et vastuvõttev ots konverteeritakse tagasi tekstiks, heliks või piltideks – või nende vormide kombinatsiooniks nagu näiteks fonovõi videogrammideks. Kõike seda esitletakse tegelikult kui üldkeeles mõistetavat⁶⁵ intellektuaalset omandit: kirjandusteos, maali koopia, populaarse laulu salvestus või hiljuti välja lastud film. Kuigi tekib tehnilisi probleeme, mis tuleb ületada, eriti seoses sünkroonse suure hulga andmete edastamisega (nt täispikkade videogrammide edastamiseks), aktsepteerime, et võimalik turg kaubitsemaks autoriõigusega kaitstud materjaliga on valmis. Kuigi mõiste „koopia“ on antud kontekstis tähendusrikas, võib arvesse võtta, et kaubavahetus ei tugine koopiade edasiandmisele. Tihti kirjeldame näiteks artikli andmebaasist allalaadimist

⁶³ H. Pisuke. (viide 24), lk 35.

⁶⁴ H. Pisuke. Autor ja tema õigused. Koost. E. Eelmaa. Olion, 1994, lk 97.

⁶⁵ Intellektuaalse omandi tähendus erineb mõneti üldkeeles ja juriidilises terminoloogias. Vt : H. Pisuke. (viide 64), lk 97.

kui ajakirja ostu – „ostame artikli koopia“. Samas leiab aset midagi radikaalselt erinevat. Originaalne koopia jääb andmebaasi, programm algatab signaalide suhtluse koos telekommunikatsiooni kanaliga. Vastuvõttvas lõpus on signaalid tõlgendatud ja identne koopia originaalist on alla tõmmatud lokaalsesse andmekandjasse⁶⁶. Esineb kauplemine intellektuaalses omandis ilma reaalse koopiatega kauplemisega. Tegelikult kaupleme märkide või signaalidega ning kasutamine neid märke või signaale, et luua uusi koopiaid kus ja millal neid soovime. Õiguste haldamises, mis põhinevad koopiatega kontrollis, kukume läbi, kuna koopiaid ei ole kunagi otseselt kauplemise subjektid.⁶⁷ See on „nähtamatute koopiatega kaasus“.⁶⁸

Jon Bing kirjeldab signaalide edasiandmist kui koopia tekitamise viisi, mis ei välista seda, et tulemuseks on siiski koopia. Näiteks kserokoopiamasina abil materiaalseid koopiaid näiteks raamatust tehes peab masin samuti võtma originaalselt lehelt teatud signaalide abil olemasoleva informatsiooni, et selle põhjal koopia luua. Tulemus ei ole aga digitaalne, vaid materiaalne paberileht. Samuti jääb materiaalse koopiatega puhul originaal alles. Uus koopia intellektuaalsest omandist on siiski tekkinud, kuna intellektuaalne omand, mis teoses sisaldub, on edasi antud, kuigi erineval moodusel. Viis, kuidas signaalid suhtlevad ehk märkide ja signaalide ülesehitus vastavalt teosele, on kellegi intellektuaalne omand. Keegi autor on välja mõelnud, kuidas konkreetne teos on üles ehitatud, millele vastavalt tekitatakse signaalid või märgid arvutis. Oluline pole koopia moodustamise protsess, vaid tulemus, mis on erinev (digitaalne või materiaalne).

Kuna Jon Bing väitis, et puuduvad koopiaid kui subjektid, millega kaubelda, siis kui algne teos oli näiteks *.pdf* formaadis foto ning koopia on identne *.pdf* formaadis foto, siis järelikult puudub koopia, kuna laad, kuidas seda koopiat loodi, oli signaalide edasiandmine arvutis, mitte koopiamasinas? Koopia *.pdf* formaadis foto näol, koos selles sisalduva intellektuaalse loomingu, on olemas. Koopiaid eksisteerivad mõlemal juhul, nii arvutit kasutades kui ka koopiamasinat kasutades, aga on loodud erineval viisil ning tulemus on erinevas vormis. Töö autori seisukoht on, et teoses sisalduv intellektuaalne panus on siiski edasi antud, kuid nõustub, et koopiaid on loodud erineval viisil ning tulemus on erinevas vormis.

⁶⁶ J. Bing. (viide 58), p 235-236.

⁶⁷ *Ibid*, p 235-236.

⁶⁸ M.S. Keplinger. The Case of the Invisible Copies. *Revue internationale du droit d'auteur*. October 1970, p 3-31.

Kas sellel, et koopiad on loodud erineval viisil ning tulemus on erinevad vormis, on õiguslik tagajärg? Kui algne autoriõigus oli üles ehitatud füüsiliste koopiate kaitsmisele ja digitaalvormis esinevad koopiad teises vormis, omades erinevad omadusi (nt teisaldatavus, puuduvad füüsiline suurus, kaal ja edastamisel territoriaalsed piirangud), siis tõenäoliselt ei ole võimalik kohaldada igat normi identsel kujul võrreldes varasemaga, mida käsitleme käesoleva töö kolmandas punktis lähemalt. Et normide kohaldamisega digitaalvormis teoste osas on tekkinud probleemid, annavad kinnitust näiteks 1996. aasta WIPO autoriõiguse leping,⁶⁹ 2001. aasta Infoühiskonna direktiiv⁷⁰ ja USAs 1998. aastal jõustunud Digitaalse aastatuhande autoriõiguse seadus (*Digital Millennium Copyright Act*, edaspidi DMCA).⁷¹ Antud normiloomega on antud sõnum, et midagi on digitaalvormis teoste osas erinevat ja need vajavad teatud sätete osas teistmoodi regulatsiooni.

Digitaalvormis teosed on erinevad mitte-digitaalvormis teostest eelkõige nende erinevate omaduste: teisaldatavus, füüsilise suuruse ja kaalu puudumine ja edastamisel territoriaalsete piirangute puudumine, poolest, mida peaks arvesse võtma autoriõiguslaste normide täiendamisel ja kohaldamisel. Mis probleemid normide kohaldamisega digitaalvormis teostele kaasnevad, vaatame järgmises peatükis.

2. DIGITAALVORMIS TEOSTELE KOHALDATAV ÕIGUS

2.1. Eesti õigus kui kohaldatav õigus

Selleks, et analüüsida probleeme, mis tekivad digitaalvormis teostele kohaldavate normidega, tuleb esmalt tuvastada, mis on kõnealused kohaldatavad normid nii olukorras, kus teos paikneb digitaalsel tehnoloogial kui ka internetis. Käesolev töö lähtub Eestist, seega digitaalvormis teose suhtes toime pandud autoriõiguslaste rikkumisele peaks kohaldatavaks õiguseks olema valitud Eesti õigus.

⁶⁹ WIPO autoriõiguse leping. – RT II, 06.07.2006, 14, 39.

⁷⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (Infoühiskonna direktiiv). - EÜT L 167, 22.6.2001.

⁷¹ Digital Millennium Copyright Act. Available: http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=105_cong_public_laws&docid=f:publ304.105.pdf. 7.05.2012.

Eesti Riigikohus on üle võtnud EL õiguse ülimuslikkuse doktriini tuginedes Euroopa Kohtu lahenditele *Costa vs ENEL*⁷² ja *Internationale Handelsgesellschaft*.⁷³ Juhtudel, kus vastuolu ühegi Põhiseaduse (edaspidi PS)⁷⁴ aluspõhimõttega ei ole, on EL õigusel kohaldamise prioriteet Eesti seaduste sees.⁷⁵ Eesti seadused peavad olema kooskõlas Põhiseadusega. Kuna ka rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa, siis peavad siseriiklikud seadused nende põhimõtete ja normidega tingimata arvestama (PS § 3).⁷⁶ Intellektuaalse omandi kaitse alused Eesti õiguskorras pärinevad⁷⁷ PS §-st 39, mille kohaselt riik kaitseb autori õigusi ja riik peab aktiivselt autorite õiguste eest seisma.⁷⁸ Autoriõiguse põhiregulatsioon sisaldub AutÕSs⁷⁹ ning AutÕS intellektuaalse omandi vastased karistusõiguslikud sätted sisalduvad KarS⁸⁰ 14. peatükis.

2.2. Territoriaalsuse printsiip

AutÕS § 3 lg 1 kohaselt kohaldatakse AutÕSst teostele: 1) mille autoriks on Eeesti Vabariigi kodanik või Eesti Vabariigis alaliselt elav isik; 2) mis on esmakordselt avaldatud Eesti Vabariigi territooriumil või mis on avaldamata, kuid asuvad Eesti Vabariigi territooriumil, sõltumata teoste looja kodakondsusest või alalisest elukohast; 3) mida tuleb kaitsta vastavalt Eesti Vabariigi välislepingule. AutÕS § 3 lg 2 kohaselt kohaldatakse AutÕS veel teostele, mis on esmakordselt avalikustatud välisriigis või mis on avalikustamata, kuid asuvad välisriigi

⁷² 15.07.1964, 6/64, EKL 1964, lk 1253.

⁷³ 17.12.1970, 11/70, EKL 1970, lk 1125; RKPJKm 3-4-1-5-08, p 29 jj.

⁷⁴ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Rahvahääletusel vastu võetud 28. juuni 1992 – RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 2.

⁷⁵ E. Truuväli jt. Kommentaar PS §-le 3. – Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2008, lk 58.

⁷⁶ R. Narits. (viide 50), lk 67.

⁷⁷ J. Sootak. P. Pikamäe. Kommentaar KarS 14. peatükile. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Juura, 2009, lk 597.

⁷⁸ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. (viide 75), lk 351.

⁷⁹ Kehtiv autoriõiguse seadus on minetanud oma esialgse terviklikkuse ning osaliselt aegunud, seetõttu praeguse seisuga korduvalt muudetud seaduse asemele töötatakse välja uut, mille eesmärgiks ei ole põhjapanev suunamuutus senises autoriõiguse poliitikas, vaid õigusakti struktuuri ja ülesehituse muutmine, et see oleks loogilisem, paremini loetav võimalikult paljudele adressaatidele ja sisaldaks vähem kehtivas seaduses esinevaid kordusi ja pelgalt kirjeldavaid sätteid. Vt: T. Mikk. Intellektuaalse omandi õiguse kodifitseerimine: üldosa võimalikkusest. Võimaliku kodifitseerimisprotsessi esimene etapp. 2010, lk 23. Arvutivõrgus:

http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53024/Intellektuaalse+omandi+%F5iguse+kodifitseerimine_+%FCldosa+v%F5imalikkusest.pdf. 7.05.2012.

⁸⁰ Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364; 2012, 3.

territooriumil ja mille autoriks on isik, kelle alaline elukoht või asukoht on välisriigi territooriumil, ning millele ei laiene AutÕS § 3 lg 1 p 3, nendele teostele kohaldatakse AutÕS ainult juhul, kui see riik garanteerib samasuguse kaitse Eesti Vabariigi autorite teostele ja teostele, mis on esmakordselt avaldatud Eesti Vabariigis. AutÕS §-s 3 kajastub intellektuaalse omandi kaitse territoriaalsuse printsiip.

Territoriaalsuse printsiip ei ole selgesõnaliselt kehtestatud üheski õigusaktis,⁸¹ kuid kajastub juhtivates rahvusvahelistes autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste konventsioonides.⁸² Territoriaalsuse printsiibi kohaselt on siseriiklike autoriõiguslaste õigusaktide mõju limiteeritud seadusi andva riigi territooriumiga⁸³ ehk riik ei ole kompetentne sätestamaks õigusnorme, mis reguleerivad tegevusi, mis esinevad väljaspool riigipiire.⁸⁴ Tagajärjeks on see, et autor ei oma ühtset ülemaailmset autoriõigust, vaid hulga siseriiklike, sõltumatuid õigusi, mille tingimused kaitseks, sisu ja mõju on juhitud iga relevantse õigusaktiga nende territooriumite siseselt.⁸⁵ Olemas ei ole "rahvusvahelist autoriõigust" õiguse mõttes, mis oleks üks ja sama üle maailma ning mida võib nõuda igal pool nii, et kohtuotsus, mis puudutab vastavat õigust ühes riigis, on automaatselt efektiivne kõikides teistes riikides.⁸⁶

Omandiõigus, erinevalt autoriõigusest, ei ole territoriaalne. Selleks, et riik saaks kaitsta välismaa autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdajate õigusi nende loodud resultaatide kasutamisel Eestis ning vastupidi, on sõlmitud välislepingud (AutÕS § 3 lg 1 p 3), mille alusel peab tagama välisriikide kodanikele võrdse kohtlemise: samasuguse kaitse nagu ta garanteerib oma riigi kodanikele. Eesti on ühinenud kõigi tähtsamate konventsioonidega autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste valdkonnas: Berni Konventsioon, Rooma Konventsioon⁸⁷ ning Genfi Konventsioon,⁸⁸ seega kohustub Eesti riik tagama ka välisriikide

⁸¹ G. Koumantos. Private International Law and the Berne Convention. Copyright 415. 1988, p 417.

⁸² E. Boytha. Some Private International Law Aspects of the Protection of Authors' Rights'. Copyright. 1988, p 399; P. Katzenberger. Urheberrecht. 3rd edn, no 120, 2006; E. Ulmer. Urheber-und Verlagsrecht. 3rd edn, 1980, § 13 II. 4.

⁸³ *Ibid*, p 399-400.

⁸⁴ P. Goldstein. International Copyright. Principles, Law, and Practice. Oxford University Press, 2001, p. 63.

⁸⁵ S. von Lewinski. (viide 12), p 6.

⁸⁶ J. A. L. Sterling. (viide 13), p 129.

⁸⁷ 1961. aasta teose esitaja, fonogrammitootja ja ringhäälinguorganisatsiooni kaitse rahvusvaheline konventsioon (Rooma konventsioon). RT II, 1999, 27, 166; 2002, 35, 167.

autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdajate huvide kaitse nende õiguste rikkumisel.⁸⁹ Eestis kaitstakse näiteks nende maade autorite teoseid, mis on Berni konventsiooni liikmed ja Eesti autorite teosed kuuluvad kaitsmisele Berni konventsiooni liikmesmaades.⁹⁰ Kõik EL-i liikmesriigid on ühinenud Berni konventsiooniga.⁹¹

Digitaalvormis teos võib paikneda digitaalsel tehnoloogial (nt arvuti, mobiiltelefon, ipod, ipad jne), millel ei ole ühendust onlain keskkonnaga ehk offlain keskkonnas või onlain keskkonnas (nt internetis). Teoste kaitse osas digitaalkeskkonnas, näiteks internetis, ei ole mingit erandit, põhimõtteliselt samad autoriõiguste kaitse reeglid kehtivad nii traditsioonilistele teostele kui ka vaid interneti keskkonnas olevatele teostele.⁹²

Kuna autoriõigus on territoriaalsusel põhinev, küberruum ei ole, kuid autoriõigusega kaitstud teosed ringlevad küberruumis,⁹³ siis juhul, kui digitaalvormis teos paikneb onlain keskkonnas, eeldame, et digitaalvormis teoseid puudutavale õigusrikkumisele valitakse kohaldatavaks õiguseks Eesti õigus. Kohaldatava õiguse valikut internetis on Jane C. Ginsburg käsitlenud kolmes artiklis⁹⁴ leides, et kohaldatava õiguse määratlemine on keeruline, eelkõige seetõttu, et vaidlustesse on kaasatud üldjuhul mitme erineva riigi õigused.⁹⁵ Kohaldatava õiguse valik digitaalvormis teoste suhtes toimepandud õigusrikkumisele internetis sõltub konkreetsest olukorrast ja vajab põhjalikku analüüsi, mis antud töö raamesse ei mahu.

⁸⁸ Fonogrammitootjat fonogrammi loata paljundamise vastu kaitsev konventsioon (Genfi konventsioon). – RT II, 29.12.1999, 27, 166.

⁸⁹ J. Sootak. P. Pikamäe. Kommentaar KarS 14. peatükile. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Juura, 2009, lk 598.

⁹⁰ H. Pisuke. (viide 24), lk 23.

⁹¹ WIPO. Berne Convention Contracting Parties. Available: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15. 7.05.2012.

⁹² H. Pisuke. (viide 24), lk 24.

⁹³ J. C. Ginsburg. Cyberian Captivity of Copyright: Territoriality and Authors' Rights in a Networked World, The. 15 Santa Clara Computer & High Tech. L.J., 1999, p 347. Available: <http://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol15/iss2/3>. 7.05.2012.

⁹⁴ *Ibid*; J.C. Ginsburg. Copyright without Borders? Choice of Forum and Choice of Law for Copyright Infringement in Cyberspace. Cardozo Arts and Entertainment Law Journal, 1997; J.C. Ginsburg. Extraterritoriality and Multiterritoriality in Copyright Infringement. Virginia Journal of International Law Association, 37 Va. J. Int'l L. 587 1997.

⁹⁵ *Ibid*.

3. KEHTIVATE AUTORIÕIGUSE NORMIDE JA PÕHIMÕTETE SOBIVUS DIGITAALVORMIS TEOSTELE

3.1. Analüüsitavad isiklikud ja varalised õigused

Käesolevas töös käsitletud õiguste kitsendus on tehtud lähtuvalt J.A.L. Sterlingu kokkuvõttest õiguste rikkumise kohta internetis ja sarnastes onlain keskkondades, mille kohaselt peamiselt probleeme tekitavad reprodutseerimisõigus, üldsusele kättesaadavaks tegemise õigus, õigus levitamisele ning isiklikest õigustest need, mis on seotud teose loata muutmisega.⁹⁶ Kuna magistritöös analüüsitakse pikemalt Youtube näidet,⁹⁷ otsustas autor lisada käsitlevate õiguste hulka veel õiguse teose avalikustamisele ja õiguse teos tagasi võtmisele, mille rikkumisi võis tuvastada Youtube näite puhul.

Järgnevalt loetletud õigused sisalduvad küll varaliste õiguste kataloogis, kuid töös ei ole neid põhjalikult analüüsitud, kuna autor ei tuvastanud, et nende rikkumine oleks aktuaalne probleem digitaalvormis teostega seonduval õigusmaastikul. Vastavad õigused on õigus teoste kogumikele (AutÕS § 13 lg 1 p 6), õigus avalikule esitamisele (AutÕS § 13 lg 1 p 7), õigus teose eksponeerimisele (AutÕS § 13 lg 1 p 8), õigus teose edastamisele (AutÕS § 13 lg 1 p 9), õigus teostada oma arhitektuurne projekt (AutÕS § 13 lg 1 p 10) ja õigus teostada oma disaini-, tarbekunsteose jms projekt (AutÕS § 13 lg 1 p 11).

3.2. Õigused, mis seonduvad digitaalvormis teoste muutmise ja ümbertöötamisega

J.A.L. Sterling leidis, et autoriõiguste rikkumisest internetis üldiselt isiklike õiguste osas rikutakse peamiselt õiguseid, mis kaasnevad teose muutmisega, kuna digitaalvormis teoseid saab muuta või fundamentaalselt transformeerida.⁹⁸ Igasugune teoste omavoliline ümbertöötamine ja muutmine autori algsest teosest erinevaks rikub autori isiklikke ja varalisi

⁹⁶ J. A. L. Sterling. (viide 13), p 653.

⁹⁷ Vt: Käesoleva töö punkt 3.2.

⁹⁸ J. A. L. Sterling. (viide 13), p 653.

õigusi. Kui näiteks Eesti või Berni konventsiooni liikmeks oleva välisriigi autori mistahes žanris muusikateost soovitakse muuta selle töötlemise teel, siis võib see toimuda vaid autori eelneval nõusolekul. Kui kirjandusteost või õpikut soovitakse lühendada või lihtsustada, siis saab seda teha üksnes autori või tema õiguste omaja (kirjastuse) nõusolekul. Antud näite puhul tuleb järgida ka autorite isiklikku õigust teose puutumatusel.⁹⁹

Käesoleva alapeatüki alla on koondatud õigused, mida võidakse olla rikutud seoses digitaalvormis teoste ümbertöötamise- ja muutmistega. AutÕSs on isiklikud (AutÕS § 12) ja varalised (AutÕS § 13) õigused teatud mõttes kattuvad,¹⁰⁰ seetõttu tõstataks iga teoses muutuste tegemine samasisulisi küsimusi, mida tuleks käsitleda eraldi õiguste all ning see ei oleks käesoleva töö ruumilise mahu mõttes mõistlik. Seega järgnev õiguste ühildamine ühe pealkirja alla on loodud lähtudes olukorrast, et digitaalvormis teoses on tehtud muutusi ning seetõttu rikutud ühte või mitut õigust, mis sisalduvad alltoodud loetelus.

Asjakohased isiklikud õigused on alljärgnevad:

- 1) AutÕS § 12 lg 1 - õigus esineda üldsuse ees teose loojana ja nõuda teose loomise fakti tunnustamist teose autorsuse seostamise teel tema isiku ja nimega teose mis tahes kasutamisel (õigus autorsusele);
- 2) AutÕS § 12 lg 2 - õigus otsustada, millisel viisil peab olema tähistatud autori nimi teose kasutamisel - kas autori kodanikunimega, autorimärgiga, varjunimega (pseudonüümiga) või ilma nimeta (anonüümselt) (õigus autorinimele);
- 3) AutÕS § 12 lg 3 - õigus teha ise või lubada teha teistel isikutel teoses endas, tema pealkirjas (nimetuses) või autorinime tähistuses mis tahes muudatusi ning õigus vaidlustada ilma autori nõusolekuta tehtud muudatusi (õigus teose puutumatusel);
- 4) AutÕS § 12 lg 4 - õigus lubada lisada oma teosele teiste autorite teoseid (illustratsioone, eessõnasid, järelsõnasid, kommentaare, selgitusi, uusi osasid jms) (õigus teose lisadele);

⁹⁹ H. Pisuke. Autor ja ülikool. Autoriõiguse alused. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004, lk 40-45.

¹⁰⁰ M. Rosentau juhib tähelepanu, et isiklikud õigused osaliselt näivad kattuvat varaliste õigustega. Vt: M. Rosentau. Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori isiklikud (moraalsed) õigused. - Juridica, 2010/X, lk 652.

5) AutÕS § 12 lg 5 - õigus vaidlustada mis tahes moonutusi ja teisi ebatäpsusi teoses endas, selle pealkirjas või autorinime tähistamises ning autorile või tema teosele antud hinnanguid, mis kahjustavad autori au ja väärikut (õigus autori au ja väärikuse kaitsele);

6) AutÕS § 12 lg 7 - õigus oma avalikustatud teost täiendada ja parandada (õigus teose täiendamisele) ja

7) AutÕS § 12 lg 9 - õigus nõuda oma autorinime kõrvaldamist kasutatavalt teoselt.

Asjakohased varalised õigused on järgnevad:

8) AutÕS § 13 lg 4 - õigus tõlkida oma teos (õigus teose tõlkimisele) ja

9) AutÕS § 13 lg 5 - õigus teha teosest kohandusi (adaptsioone), töötlusi (arranžeringuid) ja teisi töötlusi (õigus teose töötlemisele).

Digitaalvormis teostes ümbertöötamiste ja muutmiste tegemise all võib pidada silmas järgnevaid toiminguid: 1) autorinime eemaldamine, muutmine või keeldumine selle kõrvaldamisest; 2) teiste autorite teoste lisamine; 3) moonutuste ja ebatäpsuste tegemine teoses, pealkirjas või autorinime tähistamises, mis kahjustavad autori au ja väärikut; 4) teose täiendamine; 5) teose tõlkimine; 6) teose töötlemine; 7) teose ümbertöötamine. Teose ümbertöötamise all peetakse silmas teose transformeerimist teise väljendusvormi, peamiselt kirjandus ja kinematograafia vallas, näiteks novellist tehakse teatrietendus või film.¹⁰¹ Loetelu on moodustatud vastavalt võimalikele toimingutele, mis sisaldasid eeltoodud sätetes.

Loetletud sätete, mis on seotud teose muutmise või ümbertöötamisega, eesmärk on kaitsta autori järgnevaid huve: autorsus, autorinimi, autori au ja väärikus, teose puutumatus ja teose terviklikkus. Ajalooliselt isiklike õiguste kaitse tagamaad ulatuvad autori suhtesse oma teosesse. Iga autor, kes kirjutab, maalib või loob heliteost, paneb teosesse midagi iseendast-tema mõtteid, ideid ja tundeid, mis annab põhjuse kaitseks, kuna kaasatud on mitmed isiklikud

¹⁰¹ S. von Lewinski. (viide 12), p 143.

huvid, mis on kaitse all positiivses õiguses nagu näiteks reputatsioon, terviklikkus ja konfidentsiaalsus.¹⁰²

Muutuste tegemine teostes oli varem keeruline, kuna õiguspäraselt avaldatud teosed olid väljutatud füüsilistele meediumitele, mille muutmise vahendeid inimestel ei olnud võimalik kasutada. Suurem osa isikutel ei olnud juurdepääsu teenustele ja vahenditele, mis võiksid pakkuda õiguspäraselt avaldatud teoste muutmist. Kirjandusteos "Tõde ja õigus" näiteks avaldati 1926ndal aastal,¹⁰³ sel ajal ei olnud võimalik igäühel vähese vaevaga teose autorinime sellelt kustutada ning siis muudetud teost taas avalikustada.

Tänapäeval on digitaalvormis teostes muutuste tegemine lihtsam vastavate arvutiprogrammide abiga. Kasutades teoste loomiseks ja muutmiseks tehtud programmi, on võimalik teoselt väikese ajakuluga näiteks autori nimi kustutada või seda muuta. Selleks on vaja üksnes programmi ja selle kasutamise oskust. Tuntud arvutiprogramm nimega *Photoshop* näiteks võimaldab lisaks muule võimalust teksti kustutada, seega selle abiga oleks võimalik eemaldada digitaalvormi pandud teose "Tõde ja õigus" autori nimi, ilma, et sellest jälgi jääks. Seega, tulenevalt ajastule vastavate vahendite eripärast oli enne nn digitaalajastut keeruline teha õiguspäraselt avaldatud teostes muutusi, näiteks kõrvaldada või muuta teosel autorinime või pealkirja.

Digitaalne muutuste tegemise ja reprodutseerimise lihtsus muudab teosed, mis on digitaalvormis haavatavamaks loetletud õiguste rikkumise osas, seega internetis võib tuvastada mitmete eelnimetatud õiguste rikkumisi. Illustreerime olukorda veebilehe Youtube näitel.

Online video¹⁰⁴ jagamise veebilehtede populaarsus on viimaste aastate jooksul ülimal määral kasvanud. Nendest kõige kuulsamat, Youtube, kvalifitseeritakse neljandaks kõige menukamaks veebileheks internetis. Tegemist on tarbijatele suunatud meediat sisaldava veebilehega, mis võimaldab inimestel üle maailma vaadata, üles laadida ning jagada videosid onlain keskkonnas. Youtube sisaldab üle 100 miljoni video, mida iga päev üle maailma kasutajate poolt

¹⁰² S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 586-587.

¹⁰³ Anton Hansen Tammsaare looming. Arvutivõrgus: <http://tammsaare.weebly.com/looming.html>. 7.05.2012.

¹⁰⁴ Antud töös käsitletakse terminit „video“ kui audiovisuaalset teost AutÕS § 33 tähenduses.

vaadatakse. Autoriõigusega seonduvad küsimused videote jagamise veebilehtedel, puudutades täpsemalt sisu, mis taoliste veebilehtede üles laetakse, on veel lahendamata.¹⁰⁵

Damien O'Brien ja prof Brian Fitzgerald toovad välja Youtube näitel peamised autoriõiguselased küsimused online videote jagamise lehtedel, lähtudes Austraalia õigusest.¹⁰⁶ Tegemist on veebilehega, mille lehitsemisel võib tuvastada mitmete isiklike ja varaliste autoriõiguste rikkumisi Eesti õiguse valguses. Iga järgnevalt nimetatud õiguse rikkumise juurde on võimalik illustreerivaks näiteks leida veebilink Youtube'st, mis aga antud kontekstis ei ole mõistlik, kuna lingid uuenevad ja vahetuvad kiiremini, kui käesolev töö paberile jõuab.

Sisu, mida video jagamiste veebilehtedel üldiselt üles laetakse, võib jaotada kolmeks:

- 1) originaalne looming – koduvideod, originaalsed lühifilmid ja muusika;
- 2) ümber töötatud tuletatud teosed – mashupid või remixid algsetest teostest, mida on mingil moel muudetud, et formuleerida midagi uut ja loomingulist;¹⁰⁷
- 3) kopeeritud või „rebitud“ sisu – klipid originaalsest sisust, mida on reprodutseeritud ilma mingisuguse ümber töötamiseta.¹⁰⁸

Antud üldises kolmes kategoorias sisalduvad koduvideod, aktuaalsed sündmused, uudised, filmid, filmide reklaamklipid, telesaated, reklaamid, muusika, muusikavideod, fotod, kontserdid, spordiüritused ning kõik muu, mida on võimalik lindistada videokaameraga internetis vaatamiseks.¹⁰⁹

Sisu, mida video jagamiste veebilehtedele laetakse, on suure tõenäosusega alati klassifitseeritud kui autoriõiguse kaitse all olev objekt, kui see vastab AutÕS §-s 4 lõikes 2 toodud tingimustele. Teosed, mis Youtube üles laetakse, on AutÕS § 4 lg 3 p 9 tähenduses audiovisuaalsed teosed. AutÕS § 33 lg 1 defineerib, et audiovisuaalseks teoseks loetakse mis tahes teost, mis koosneb korrapäraselt seotud kujutistest koos neid saatvate helidega või ilma helideta, ja mis on ette

¹⁰⁵ D. O'Brien; B. Fitzgerald. Digital Copyright Law in a YouTube World. Internet Law Bulletin 9 (6 & 7), 2006 p 1. Available: <http://eprints.qut.edu.au/7505/1/7505.pdf>. 7.05.2012.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ *Ibid*, p 19.

¹⁰⁸ *Ibid*, p 2.

¹⁰⁹ *Ibid.*

nähtud näitamiseks vastavate tehniliste vahenditega. Audiovisuaalsed teosed võivad omakorda sisaldada näiteks suulisi teoseid (AutÕS § 4 lg 3 p 4), muusikateoseid (AutÕS § 4 lg 3 p 7), koreograafiateoseid ja pantomiime (AutÕS § 4 lg 3 p 8), maalikunstiteoseid (AutÕS § 4 lg 3 p 11), disaini- ja moekunstiteoseid (AutÕS § 4 lg 3 p 11) ja fotograafiateoseid (AutÕS § 4 lg 3 p 17). Tihti on Youtube's sisalduva materjali näol tegemist tuletatud teostega AutÕS § 4 lg 3 p 21 tähenduses.

Analüüsides sisu, mis on Youtube veebilehel saadaval, märkame, et paljudel juhtudel kerkivad küsimused autori isiklike ja varaliste õiguste rikkumise kohta. See on eriti oluline näidetel, kus algse teose autor ei ole ära märgitud ja kus isik, kes video üles laeb, märgib, justkui teos oleks tema loodud. Samuti juhul, kus video on allutatud halvustavale kohtlemisele kasutajate poolt, mida võib tõlgendada kui autori au ja väarikuse alandamist.¹¹⁰

AutÕS § 12 lg 1 p 1 (õigus autorsusele) annab autorile õiguse nõuda, et oleks säilitatud autori identifitseerimine ühes teosega.¹¹¹ Youtube laetakse üles iga päev rohkem kui 65 000 uut videot¹¹² ning tihtipeale ilma autori nimeta, mistõttu erandlik ei ole olukord, kus tunduks on saanud teos, mille autorit ei ole võimalik kiirelt tuvastada. Antud probleemi üle on muret avaldanud näiteks vokalist Kirsty Hawkshaw, kelle nimi vokaalide autorina on mitmeid kordi Youtube videodele lisamata.¹¹³ Kiire teose üles laadimine ning hoogne informatsiooni jagamine tekitab tihti olukordi, kus teoste pealkirjades ja autorinime lisamisel tehakse muudatusi, jättes sellega (tõenäoliselt mitte tahtlikult) algse teose tegeliku autori nimi nimetamata või esitatakse pealkiri erinevalt sellest, millisena autor selle on esitanud. Sarnase lihtsusega on võimalik rikkuda Youtube keskkonnas õigust autorinimele (AutÕS § 12 lg 1 p 2), kuna digitaalkeskkond võimaldab teose pealkirjas teha lihtsa vaevaga muudatusi ning seejärel teos kiirelt edastada ühes tehtud uuendustega ilma, et teose pealkirja oleks jäänud jälg autorinime muutmise. Analoogne analüüs kehtib AutÕS § 12 lg 1 p-s 9 sisalduva õiguse nõuda oma autorinime kõrvaldamist kasutatavalt teoselt, suhtes.

¹¹⁰ D. O'Brien; B. Fitzgerald. (viide 105), p 6.

¹¹¹ S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 600-601.

¹¹² D. O'Brien; B. Fitzgerald. (viide 105), p 1.

¹¹³ E-kirjavahetus vokalisti Kirsty Hawkshawiga. 21.09.2008. Autori valduses.

AutÕS § 12 lg 1 p 3 (õigus teose puutumatusle) ja AutÕS § 12 lg 1 p 4 (õigus teose lisadele) on Youtube keskkonnas rikutud sellega, et kasutajad teevad muudatusi algses teoses või lisavad teisi teoseid, näiteks fotograafiateostele taustaks muusikateose, mille käigus moodustavad eraldiseisva audiovisuaalse teose ning laevad selle üles Youtube keskkonda. Analoogia kohaldub AutÕS § 12 lg 1 p 7 ehk autori õiguse teose täiendamisele, suhtes.

Õigust autori au ja väärkuse kaitsele (AutÕS § 12 lg 1 p 5) rikutakse Youtube's sisalduvas videomaterjalis, mis on ümber töötatud, näidates algse teose loojat au ja väärkust riivavas valguses Youtube vaatajaskonnale, näiteks jagades valeinformatsiooni algse teose autori kohta.

AutÕS § 13 lg 1 p 5 (õigus teose töötlemisele) sisaldab õigust teha teoses kohandusi (adaptsioone), töötusi (arražeringuid) ja teisi töötusi. Digitaalvormis teoste kontekstis internetis on tegemist olulise probleemiga, millega tihtipeale seonduvad mitmed teised isiklikud ja varalised õigused. Näite võib tuua Youtube kontekstis tuntuks saanud Kristina Chen¹¹⁴ juhtumi näol. Kristina Chen oli Youtube kasutaja, kellel ilmnisid vaimupuude tunnused ning kes postitas Youtube keskkonda koduvideosid enda laulmisest. Kuna tegemist oli materjaliga, millelt nähtusid kasutaja võimaliku puude tunnused, siis Youtube kasutajaskonnas leidis isikuid, kes toimisid järgnevalt: 1) reprodutseerisid Youtube'st Chen'i video; 2) lisasid sellele uue muusikateose; 3) lisasid negatiivset ja kasutajat alavääristavat tekstimaterjali; 4) laadisid tulemuse taas Youtube; 5) keeldusid video eemaldamisest Chen'i soovist hoolimata, kuni Youtube administraatorid video eemaldasid. Antud näite puhul rikuti järgnevaid Kristina Chen'i isiklike ja varalisi autoriõigusi: isiklikest õigustest 1) AutÕS § 12 lg 1 p 3 (õigus teose puutumatusle); 2) AutÕS § 12 lg 1 p 4 (õigus teose lisadele); 3) AutÕS § 12 lg 1 p 5 (õigus autori au ja väärkuse kaitsele); 4) AutÕS § 12 lg 1 p 7 (õigus teose täiendamisele); 5) AutÕS § 12 lg 1 p 8 (õigus teos tagasi võtta) ning varalistest õigustest: 1) AutÕS § 13 lg 1 p 1 (õigus teose reprodutseerimisele); 2) AutÕS § 13 lg 1 p 5 (õigus teose töötlemisele); 3) AutÕS § 13 lg 1 p 9¹ (õigus teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele).

AutÕS IV peatükk sätestab autori varaliste õiguste teostamise piiramise ehk teose vaba kasutamise juhud. Youtube's leidub teoseid, mille sisu vastab järgnevatele eranditele: 1)

¹¹⁴ T. Mamone. Welcome to Our Wikizine about YouTuber Kristina Chen. Available: <http://www.zimbio.com/Kristina+Chen>. 7.05.2012.; Mahalo. Kristina Chen. Available: <http://www.mahalo.com/kristina-chen/>. 7.05.2012.

õiguspäraselt avaldatud teose tsiteerimine ja refereerimine (AutÕS § 19 lg 1); 2) päevasündmuste kajastamine (AutÕS § 19 lg 4); 3) õiguspäraselt avaldatud teose kasutamine karikatuuris, paroodias ja pastišis (AutÕS § 19 lg 7). Kõne alla ei tule näiteks AutÕS § 19 lg 2 ehk õiguspäraselt avaldatud teose kasutamine illustreeriva materjalina, kuna lõikes sisaldub, et selline kasutamine ei tohi taodelda ärilisi eesmärke, Youtube aga võimaldab üleslaaditud materjali pealt otsest tulu teenida.

Youtube näite kokkuvõtteks võib öelda, et probleemid seoses õiguste rikkumisega peegeldavad veebilehtede nagu näiteks Youtube, suurt potentsiaali seoses kasutaja poolt loodud tuletatud teostega, mis on ümber töötatud ja mis ei ole loodud äriliste eesmärkide nimel. Autoriõigus peab kehtestama selged sätted, millele tuginedes saaksid isikud luua uusi teoseid, mis on üles ehitatud olemasolevatele teostele. Sissejuhatus sellele oli erandi kehtestamine paroodiatele. Tuleb teha rohkem tööd, et realiseerida potentsiaal ühiskonnale, mis sisaldub videote jagamise veebilehtedes nagu näiteks Youtube.¹¹⁵

Järelikult teoste muutmist ja ümbertöötamist käsitleva peatüki kokkuvõtteks võib öelda, et kehtivad normid, mis reguleerivad teoste muutmist ja ümbertöötamist, on kohaldatavad digitaalvormis teostele. Seadusandja tahe kaitsta autori reputatsiooni, teose terviklikkust ja konfidentsiaalsust, kehtib ka digitaalkeskkonnas, küll aga on digitaalvormis teosed vastavate õiguste rikkumisele haavatavamad, mida illustreeris veebilehe Youtube näide. Probleeme tekitab kasutajate poolt loodud sisu, millele võimaliku erandi tekitamist vaatame järgnevalt.

3.3. Kasutajate poolt loodud sisu reguleerimine

Tehnoloogilise arengu pakutavad võimalused suurenevad ning audiovisuaalsete teoste väärtusahel on muutumise seisundis. Seda maastikku iseloomustavad lisaks muule kiirelt

¹¹⁵ D. O'Brien; B. Fitzgerald. (viide 105), p 1.

arenevad suhtlusvõrgustikud ja suhtlusmeedia veebilehed, mis toetuvad interneti sisu loomisele ja üleslaadimisele lõppkasutaja poolt (kasutajate loodud sisu).¹¹⁶

Tarbijad ei ole ainult kasutajad, vaid üha enam ka sisu loojad. Taoline koondumus viib uute rakenduste loomiseni, mis põhinevad info- ja arvutustehnoloogia võimel kaasata kasutajaid sisu loome ja levitamise protsessi. Web 2.0 rakendused nagu ajaveebid, netisaated ja video ühiskasutus võimaldavad kasutajatel hõlpsasti luua teksti, videosid ja fotograafiateoseid, anda neid ühiskasutusse ning mängida sisuloomes ja teabe levitamises aktiivsemat ning koostöövõimelisemat rolli. Kasutaja loodud sisu ja kasutajate poolt üles laaditud professionaalsed teosed erinevad üksteisest oluliselt. OECD uuringus määratleti kasutaja loodud sisu kui „interneti kaudu üldsusele kättesaadavaks muudetud sisu, mis hõlmab teatavat hulka loomingulist pingutust ja mis on loodud väljaspool professionaalseid rutiine ja tavasid“.¹¹⁷ Kasutajate poolt loodud sisu internetis tähendab üldjuhul kasutajate poolt loodud digitaalvormis teoseid.

Kuna web 2.0 rakendused nagu blogid, *podcastid*,¹¹⁸ faili või video jagamised võimaldavad kasutajatel ise toota ja jagada teksti, videot ja pilte, on see esile tõstnud küsimuse, kuidas ja kas peaks autoriõigus olukorda reguleerima. Probleem seisneb selles, et tarbijad, kes on saanud sisu loojateks, kasutavad mõnikord autoriõigusega kaitstud materjali loomingu aluseks.¹¹⁹ Rohelise Raamatu¹²⁰ kohaselt võib siinkohal olla tegemist võimaliku uue erandi tekitamisega nagu näiteks paroodiate puhul.¹²¹ Kas kasutajate poolt loodud sisu osas peaks tekitama uue erandi, mis läheks AutÕS § 19 alla ehk teose kasutamine autori nõusolekuta ja tasu maksmiseta, teose vaba kasutamine teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel?

¹¹⁶ Euroopa Komisjoni roheline raamat audiovisuaalteoste Internetis levitamise kohta Euroopa Liidus: võimalused ja probleemid digitaalse ühtse turu kujundamisel: KOM (2011), 427 lõplik, 13.07.2011, lk 5-6. Kättesaadav: http://www.riso.ee/et/files/001_AudiovisuaalEL_roheraamat2011.pdf. 7.05.2012.

¹¹⁷ Participative Web and User-Created Content. Web 2.0, Wikis and Social Networking. OECD Usage Survey. 2007, p 9.

¹¹⁸ Podcast - digitaalne audio või video fail või salvestus, tavaliselt osa temaatilistest seeriast, mida võib alla laadida veebilehelt arvutisse või muule meediakandjale. Vt: Podcast. Dictionary.com. Available: <http://dictionary.reference.com/browse/podcast>. 7.05.2012.

¹¹⁹ Green Paper: Copyright in the Knowledge Economy. COM(2009), 532 final, 2009, p 9.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ Green Paper: Copyright in the Knowledge Economy. (viide 119), p 9.

Infoühiskonna direktiiv ei sisalda hetkel erandit, mis võimaldaks autoriõigusega kaitstud olemasoleva sisu kasutamist uute või tuletatud teoste loomisel. Kohustust enne mis tahes muudetud sisu kättesaadavaks tegemist õigused hankida võib pidada uuenduslikkuse takistuseks, kuna see ei võimaldaks uute ning potentsiaalselt väärtuslike teoste levitamist. Enne muudetud teoste erandi kehtestamist tuleb hoolikalt kaaluda tingimusi, millel muudetud teosed lubatud oleksid, et mitte minna vastuollu originaalteose õiguste valdaja majanduslike huvidega. Gowersi ülevaates soovitati, et erand tehtaks „loomingulistele, muudetud ja tuletatud teostele“, mis jääks kolmeastmelise testi parameetritesse.¹²²

Kasutaja loodud sisu jaoks võimaliku erandi loomisel tuleb tähelepanu pöörata autoriõigusega kaitstud objekti vaba kasutamise kolmele kriteeriumile: 1) erand peab olema seadusega *expressis verbis* ette nähtud; 2) erand ei tohi põhjendamatult piirata õiguste omajate seaduslike huviseid ja 3) erandi kasutamine ei tohi olla vastuolus õiguste objekti normaalse majandusliku kasutamisega. Antud tingimused moodustavad kolmeastmelise testi, mis sisaldub intellektuaalomandi kaubandusaspektide lepingus, WIPO esitus- ja fonogrammilepingus ning infoühiskonna direktiivis.¹²³

Gowersi ülevaates tunnistatakse, et erandi loomine oleks direktiiviga¹²⁴ vastuolus ja eeldaks direktiivi muutmist. Erandi tekitamise eesmärk on soodustada teoste uuenduslikku kasutust ning lisaväärtuse tekitamist. Berni konventsiooni raames hõlmaks muudetud kasutus *prima facie* reprodutseerimisõigust¹²⁵ ning kohandamisõigust.¹²⁶ Nendele õigustele erandi tegemiseks tuleks läbida eespool mainitud kolmeastmeline test, mis peaks olema täpsem, viitama konkreetsetele poliitilistele põhjendustele või õigustatud kasutuse tüüpidele. Lisaks peaks see piirnema lühikeste väljavõtetega, rikkumata niimoodi kohandamisõigust.¹²⁷

Kui kasutaja loodud sisu on teadusliku, haridusliku või informatsioonilise eesmärgiga, siis see ühildub AutÕS § 19 mõttega. Kirjutatu eesmärki võib määratleda sisu järgi. Antud veebilehel

¹²² Green Paper: Copyright in the Knowledge Economy. (viide 119), p 9.

¹²³ S. Ricketson, J. Ginsburg. International Copyright and Neighbouring Rights: the Berne Convention and Beyond. Volume II. Oxford University press, 2010, p 686.

¹²⁴ Silmas on peetud tõenäoliselt Infoühiskonna direktiivi.

¹²⁵ Berni konventsioon, artikkel 9.

¹²⁶ Berni konventsioon, artikkel 12.

¹²⁷ Green Paper: Copyright in the Knowledge Economy. COM(2008) 466/3, p 19-20. Available: http://www.riso.ee/et/files/GreenPaper_Copyright%20in%20knowledge%20economy_2008.pdf. 7.05.2012.

on välja toodud näiteks 100 haridusliku eesmärgiga blogi¹²⁸ ning järgneval veebilehel ülikoolide ja kolledžite tasuta hariduslikud *podcastid*.¹²⁹ Tihti aga ei pruugi kasutaja loodud sisul loetletud eesmärgid olla ning autor soovib vaid mõtteid või loomingut edastada huvilisele, mida võib pidada meelelahutuslikuks eesmärgiks. Parodiaid esmapilgul vaadates võib tunduda, et eesmärk on samuti meelelahutuslik, samas meelelahutuse kaudu püütakse inimesi harida ning mõtlema panna ehk meelelahutusliku eesmärgi läbi ilmneb hariduslik eesmärk. Sarnase paralleeli võib tõmmata teiste kasutaja loodud sisu osas, näiteks blogide ja *podcastide* kohta, milles esmapilgul tundub, et tegemist on meelelahutusega, samas kui meelelahutuse kaudu püüab autor oma mõtteid edastada ning lugejaid mõtlema panna. Taolisel tõlgendamisel ühtiks kasutaja loodud sisu AutÕS §-s 19 nimetatud haridusliku või informatsioonilise eesmärgiga.

AutÕS-s ei ole avatud kolmeastmelise testi punktid kaks ja kolm, seega tuleb neid igal üksikjuhul tõlgendada. Autor võib alati vaidlustada teose vaba kasutamise juhul, kui antud tingimusi on rikutud.¹³⁰ Riigikohus on otsuses 3-2-1-167-04 öelnud, et teose vaba kasutamine ei tohi olla vastuolus teose tavapärase kasutamisega ega kahjustada põhjendamatult autori seaduslikke huve.¹³¹ Antud näidete puhul (blogid ja *podcastid*) võib probleeme tekitada see, *podcastide* puhul võib lisada autoriõigusega kaitstud muusikateose näiteks osaks pikemast lugude jadast, seega kuulajaid ei motiveeri osaks oleva muusikateose ostmine, kui seda on võimalik täies mahus *podcastist* kuulata (võimalik vastuolu õiguste objekti normaalse majandusliku kasutamisega?). Teisalt *podcast* sisaldab mitmeid muusikateoseid ühendatuna, mille eraldamine üksteisest nõuab eraldi programmi ja teose lahutatavat toimingut, seega kuulajatel on mugavam ja lihtsam omada muusikateost eraldiseisvalt ning püsib põhjus ostu sooritamiseks.

Sihtgruppide arvates on liiga vara kasutaja loodud sisu reguleerimiseks. Samuti on ebaselge, kas mõlemad amatöörid ja professionaalid peaksid saama kasu spetsiaalsetest reeglitest

¹²⁸ Online Education Database. Top 100 Educational Blogs. 2006, Available: <http://oedb.org/library/features/top-100-education-blogs>. 7.05.2012.

¹²⁹ Openculture. University & College Podcasts – Free Educational Podcasts. Available: http://www.openculture.com/2006/10/university_podc.html. 7.05.2012.

¹³⁰ H. Pisuke. (viide 24), lk 72.

¹³¹ RKTK 3-2-1-167-04.

kasutaja loodud sisu kohta ning kuidas eristada neid gruppe. Euroopa Komisjon kavatses probleemi uurida, et teha kindlaks amatööride vajadused, kes toetuvad autoriõigusega kaitstud teostele, et luua enda teoseid. Samuti püüab Komisjon leida lahendusi lihtsate, taskukohaste ja kasutajasõbralike õiguste välja selgitamiseks amatöörkasutajatele.¹³²

Käesoleva töö autor arvab, et kasutaja poolt loodud sisu reguleerimisega peab seadusandja algust tegema. Sihtgruppide arvamus, et reguleerimiseks võib olla liiga vara, võib põhineda sellel, et kardetakse, et seadusandja paneb praegusele kasutusele piirangud. Reguleerimise eesmärk peaks aga olema võimalikult kasutajasõbralik ning sihtgruppide huve arvestav, et mitte piirata loomingulist potentsiaali, mis sisaldab kasutajate poolt loodud digitaalvormis teostes.

3.4. Õigus teoste reprodutseerimisele

3.4.1. Reprodutseerimisõiguse olemus

AutÕS § 13 lg 1 p 1 kohaselt on autori õigus teose reprodutseerimisele õigus lubada ja keelata oma teose reprodutseerimist, kusjuures reprodutseerimiseks loetakse teosest või teose osast ühe või mitme ajutise või alalise koopia otsesest või kaudset tegemist mis tahes vormis või mis tahes viisil. AutÕS § 13 lg 1 kohaselt kuulub autorile ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose sellisest kasutamisest, välja arvatud AutÕS IV peatükis ettenähtud juhud. Digitaalvormis teose autoril on õigus anda luba või keeld näiteks hiireklikkide tegemiseks, mille tulemusena kopeeritakse digitaalvormis teos.

Ajalooliselt esimesed reprodutseerimisõigused siseriiklikes autoriõigustes olid käsitletavad kui õigused teha prinditud koopiaid, kuid tehnoloogiline protsess 19ndal sajandil tõstatas laiendava tõlgenduse õiguse ulatusest.¹³³ WCT artikkel 1 lõike 4 kohaselt katab

¹³² Green Paper: Copyright in the Knowledge Economy. (viide 119), p 9.

¹³³ S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 624.

reprodutseerimisõigus Berni konventsiooni alusel (artikkel 9 lg 1) digitaalsel vormil ja digitaalsel salvestust.¹³⁴ Digitaalsed koopiad on tehtud digitaalsete vahenditega, näiteks üleslaadimine, allalaadimine, andmeedastus arvutivõrgus või kõvakettal salvestamine.¹³⁵ Berni konventsiooni artikli 9 lõike 3 kohaselt loetakse iga heli- või visuaalset salvestist konventsiooni kohaselt reproduktsiooniks. Teoseid võib reprodutseerida ja kehastrada suurel hulgal erinevateks vormideks, näiteks kahemõõtmelisi kunstiteoseid kolmemõõtmeliseks vormiks ja vastupidi, kirjandus- ja kunstiteoseid võib tõlkida teistesse keeltesse, andes erineva välise „riietuse“ teosele, mis sisuliselt jäi muutmata.¹³⁶ Igapäevases elus on koopiade tootmine ka programmi andmekandjatele panemine, nagu näiteks floppy diskile, kõvakettale, CD-ROMile, DVDle, USB pulgale jne. Kuna tegemist on koopiade tegemisega mehaanilises mõttes, siis on need autoriõiguse mõttes samuti reprodutseerimised.¹³⁷ Reprodutseerimine leiab aset ka siis, kui materjali kopeeritakse ühelt meediumilt teisele: näiteks heli või videosalvestis on serveri saidilt edastatud ning koopia (nt CD-le "põletamine") on tehtud edastatud failist.¹³⁸ Digitaalsel vormil teose reprodutseerimine võib aset leida digitaalsel tehnoloogial offlain või onlain keskkonnas. Onlain keskkonnas leiab koopiade tegemine aset materjali salvestamise toimingul sisu pakkuja arvutis, edastamise hetkedel, serveri saidil säilitamisel, edastamisel serveri saidilt ja RAMis ja/või kõvakettal ning vastuvõtva arvuti ekraanil.¹³⁹

Reprodutseerimisõigus sisaldub enamikes olulistest autoriõigusalaaldest õigusaktides ja on läbi ajaloo olnud autoritele oluline õigus. Berni konventsiooni 9nda artikli lg 1 kohaselt kuulub kaitstavate kirjandus- ja kunstiteoste autoritele ainuõigus lubada nende teoste reprodutseerimist igal viisil ja igas vormis, konventsiooni sama artikli lg 2 kohaselt otsustab liitu kuuluvate riikide seadusandlus, kas lubada teoste reprodutseerimist teatud erijuhtudel, kuid tingimusel, et selline reprodutseerimine ei ole vastuolus teose tavapärase kasutamisega ja ei kahjusta põhjendamatult autori seaduslikke huve. WCTs sisaldub, et Berni

¹³⁴ *Ibid*, p 699-670.

¹³⁵ Creative Content in a European Digital Single Market: Challenges for the Future. A Reflection Document of DG INFSO and DG MARKT. 22.10.2009, p 4. Available: http://www.riso.ee/et/files/002_Reflection%20paper_Creative%20Content%20Online.pdf. 7.05.2012.

¹³⁶ S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 623-624.

¹³⁷ M. Walter (ed), S. von Lewinski (ed). European Copyright Law. A Commentary. Oxford University Press, 2010, p 126.

¹³⁸ J. A. L. Sterling. (viide 13), p 655.

¹³⁹ *Ibid*, p 655.

konventsiooni 9nda artikli mõte kohaldub digitaalsele keskkonnale. Infoühiskonna direktiivi artiklis 2 sisaldub, et liikmesriigid näevad ette autoritele ainuõiguse lubada või keelata teosest otsest või kaudset, ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult. Samuti sätestab direktiiv, et artiklis 2 sätestatud ajutine reprodutseerimine, mis on vajalik siirdamiseks või toimub juhuslikult, mis on tehnilise protsessi lahutamatu ja oluline osa ning mille eesmärk on teha võimalikuks teose või muu objekti edastamine vahendaja võrgu kaudu kolmandatele isikutele või seaduspärane kasutamine ning millel puudub iseseisev majanduslik tähtsus, ei kuulu artiklis 2 sätestatud reprodutseerimisõiguse alla. Liikmesriigid võivad artiklis 2 sätestatud reprodutseerimisõiguse puhul näha ette erandeid ja piiranguid järgmistel juhtudel, kui kõne all on: a) paber- ja muul samalaadsel kandjal reproduktsioonid, mis on saadud mis tahes fototehnika või muu sama toimega meetodi abil, v.a noodid, tingimusel, et õiguste valdajad saavad õiglase hüvitise; b) mis tahes kandjal reproduktsioonid, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille kasutuseesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik, tingimusel, et õiguste valdajad saavad õiglase hüvitise, mille puhul võetakse arvesse, kas asjaomase teose või objekti puhul on või ei ole kasutatud artiklis 6 osutatud tehnilisi meetmeid.¹⁴⁰ AutÕSs on ajutise või juhusliku reprodutseerimise erand sätestatud § 18¹ lõikes 1.

3.4.2. Kehtiva õigusnormi sobivus digitaalsvormis teostele

Autoriõiguse olemasolu mõte on hoida ära autorite loominguliste pingutuste ebaaus kasutamine.¹⁴¹ Reprodutseerimisõigus on üks põhilisi ning vanemaid õigusi autoriõiguses, esimesed reprodutseerimisõigused siseriiklikes autoriõigusaktides olid sisuliselt õigused teha prinditud koopiaid.¹⁴² Reprodutseerimisõiguse loomise eesmärk ajalooliselt oli saada autoritele tulu teoste koopiade müügist, et isikud, kes on loominguliselt vaeva näinud, saaksid selle eest

¹⁴⁰ Infoühiskonna direktiiv.

¹⁴¹ D. Bainbridge. Intellectual Property. Longman, 1996, p 34.

¹⁴² S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 622, 624.

tasu.¹⁴³ Berni konventsiooni jõudis reprodutseerimisõigus hilja, kuna eeldati, et loata kopeerimise ärahoidmine liikmesriikides oli tagatud rahvusliku kohtlemise printsiibi (*national treatment*) alusel, mis tuleneb Berni konventsiooni artiklist 5(1).¹⁴⁴ Tänapäeval on reprodutseerimisõigus põhiline autorile majanduslikku kasu tagav õigus.¹⁴⁵

Eesmärk, milleks reprodutseerimisõigus loodi, autoritele koopiaste müügist tulu saamine, ei ole digitaalvormis teoste osas enamik juhtudel täidetud. Olukorda ilmestab esiteks onlain piraatluse probleem. Organiseeritud ja laiaulatuslik intellektuaalomandiõiguste rikkumine on muutunud globaalseks nähtuseks ja põhjustab muret kogu maailmas,¹⁴⁶ mis sisaldab onlain piraatlust. KarS¹⁴⁷ § 222 lg 1 kohaselt piraatkoopia valmistamise koosseis hõlmab reprodutseerimist levitamise eesmärgiga. Statistika kohaselt jääb piraatluse tõttu muusikatööstusel saamata iga aasta 12.5 miljard dollarit, 95% muusika allalaadimisi onlain keskkonnas on illegaalsed ja 42% tarkvarast, mis maailmas ringleb, on ebaseaduslikult omandatud. 2010ndal aastal laeti alla illegaalselt tarkvara 59 miljardi dollari väärtuses ning rohkem kui 75% arvuteid sisaldavad vähemalt ühte allalaetud illegaalset aplikatsiooni.¹⁴⁸ Onlain autoriõiguste rikkumine maksis Suurbritannia muusikatööstussektorile umbes 200 miljonit naela aastal 2009, mil ebaseaduslikus failijagamises osales 7,3 miljonit inimest. Aastatel 2007-2012 on kumulatiivne maksumus muusikaettevõtetele 1,2 miljardit naela.¹⁴⁹ Statistikaamet ning Eurostat ei tee statistikat onlain piraatluse kohta,¹⁵⁰ seega Eesti kohta statistika puudub selles vallas, aga kuna Eesti kasutajad on ühenduses globaalse internetiga, siis ei leia autor põhjuseid, miks peaks reprodutseerimisõiguse rikkumine levitamise eesmärgiga oluliselt väiksem probleem Eestis olema.

Teiseks, normi eesmärk, autoritele tulu saada, ei ole täidetud seetõttu, et koopiaste tegemise rikkumisena on käsitletav tegevus, mis ei peaks sisuliselt rikkumine olema. Taoline olukord ei

¹⁴³ S. von Lewinski. (viide 12), p 138.

¹⁴⁴ S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 622.

¹⁴⁵ H. Pisuke. (viide 24), lk 33.

¹⁴⁶ Euroopa Komisjoni intellektuaalomandi strateegia: A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe. (viide 5), p 17.

¹⁴⁷ Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364; RT I 2012, 3.

¹⁴⁸ Online Piracy in Numbers. Facts and Statistics. (viide 3).

¹⁴⁹ The British Recorded Music Industry. Reducing online copyright infringement. Available: <http://www.bpi.co.uk/our-work/policy-and-lobbying/article/second-article.aspx>. 7.05.2012.

¹⁵⁰ E-kirjavahetus Statistikaameti vanemkonsultandi Aime Lauk'iga. 17.04.2012. Autori valduses.

peaks olema seadusandja tahe. Õiguslooja eesmärk on see, et ühe konkreetse koopia müügist makstakse autorile vastav tasu. Kui kasutaja maksab korra teose kopeerimise eest, siis peaks norm olema eesmärki täitnud.

Teose ühelt seadmelt teisele panek on aga käsitletav õigusrikkumisena isegi siis, kui kasutaja on teose eest maksnud. Ülevaates UK ulatuslikust intellektuaalomandi alasest uuringust¹⁵¹ tuuakse välja, et kehtiv autoriõigus ei sobi praegusele ajastule, kuna miljonid inimesed elavad igapäevaselt autoriõigusi rikkudes juba üksnes seeläbi, et kannavad muusikavideo ühelt seadmelt teisele, ning on tekkinud segadus, mis on lubatud ja mis mitte. Arusaamatust võib tekitada asjaolu, et lihtsad tavapärased toimingud nagu näiteks CD-ROMilt mp3-de kandmine arvutisse ja sealt teoste mobiili kandmine või teose ühelt seadmelt teisele panek on autoriõiguses käsitletavad kui reprodutseerimised.

Teose ühelt seadmelt teisele tõstmine sisaldab reprodutseerimist. Muusikavideo kui teose autoril või vastava litsentsi omanikul on õigus keelata ja lubada teose reprodutseerimist. Kuna seaduse mõttes on ka teose ühelt seadmelt teisele tõstmine reprodutseerimine, siis autori õigus on lubada või keelata vastava toimingu tegemine. Toome näiteks olukorra, kus isik ostab internetipoest iTunes muusikavideo, mille ostmisel laaditakse muusikavideo arvutisse. Kui kasutaja soovib seda vaadata mobiiltelefonist, siis mobiili kandmiseks tuleks teose reprodutseerimiseks küsida luba autorilt või vastava litsentsi omanikult. Selleks, et olukord ei jõuaks niivõrd keerulise lahenduseni, arvestades nii autorite kui ka kasutajate piiratud ajalisi ressursse ja mõistlikkust, on tehtud vastavad erandid, mis lubavad teose reprodutseerimist isiklikuks otstarbeks ilma autorilt luba küsimata ja autoritasu maksmata või tasu maksmisega.

Kas antud juhul võiks kõne alla tulla mõni erand? Teose ühelt seadmelt teisele panek võiks minna AutÕS § 18 lg 1 erandi alla, mille kohaselt autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta on lubatud õiguspäraselt avaldatud teost füüsilisel isikul reprodutseerida ja tõlkida isikliku kasutamise eesmärkidel tingimusel, et selline tegevus ei taotle ärilisi eesmärke. Autoriõiguse seadus ei defineeri mõistet isiklikud vajadused, selleks tuleb pidada eelkõige enese harimist ja meelelahutust. Samas tuleb seadust tõlgendada kujul, et isiklikeks vajadusteks on lubatud vaid ühe koopia tegemine teosest või selle osast. Kui seda ühte eksemplari kasutavad ka

¹⁵¹ I. Hargreaves. (viide 4), p 5.

perekonnaliikmed või lähim tutvusringkond, siis mahub see seaduse raamidesse.¹⁵² Kui seadust tõlgendada nii, et ühe koopia tegemine on lubatud, siis kui CD-plaat on laetud arvutisse, on juba üks koopia tehtud, seega seda enam mobiiltelefoni laadida ei tohi? Samuti, eeltoodud näite puhul pandi muusikavideo arvutist ipodi, siis seda telefoni enam tõsta ei tohi, kuna üks koopia on juba tehtud? Olukord, kus isik ostab teose ning teeb enda tarbeks koopiaid, pannes teose ühelt seadmelt teisele, ei saa kahjustada autori õigusi. Autor on oma tasu juba vastava teose müügit juba saanud.

Infoühiskonna direktiivi Artikkel 5 (2) sätestab, et teos peab olema paberil või sarnasel meediumil, seega erand see ei hõlma reprodutseerimist mis tahes vormis ning sellisel juhul on H. Pisukese tõlgendus ühe koopia osas põhjendatud.

Kas tegemist võib olla muu erandiga? Ajutise ja juhusliku reprodutseerimise kohta on kehtestatud erand AutÕS § 18¹ lg 1 (lg 2 kohaselt välistab erand kohaldamise arvutiprogrammidele), mille kohaselt ilma autori nõusolekuta ja tasu maksmiseta on lubatud teoste ajutine või juhuslik reprodutseerimine, mis toimub tehnilise protsessi lahutamatu ja olulise osana ning mille eesmärk on vahendada teoste edastamist võrgus kolmandate isikute vahel või teha võimalikuks teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti seaduspärane kasutamine ning millel puudub iseseisev majanduslik eesmärk.

Mida erand katab? Artikkel 5(1) infoühiskonna direktiivist sisaldab, et taoline erand kehtib vaid ajutise (või juhusliku) reprodutseerimise mõttes, mis tähendab, et neid tuleb eristada püsivatest reprodutseerimistest. Direktiiv ei anna kriteeriumi, kuidas neid eristada, kuid ajutised on ajaga piiratud - mõned tunnid, päevad või veelgi kauem. Juhuslikud reprodutseerimised peavad samuti olema ajutised. Lisaks, see peab Samuti kehtib nõue, et reprodutseerimine peab olema lahutamatu osa tehnoloogilisest protsessist, mis tähendab, et nad peavad olema tehnilised või automaatse iseloomuga protsessid, mis ei ole otseselt saavutatud inimese poolt. Lisaks, see peab olema protsessi hädavajalik osa, mis tähendab, et tehnoloogiline protsess ei saa toimuda, kui vastavad tehnoloogilised reprodutseerimised ei toimu.¹⁵³

¹⁵² H. Pisuke. (viide 24), lk 73-74.

¹⁵³ M. Walter (ed), S. von Lewinski (ed). European Copyright Law. A Commentary. (viide 137), p 1024-1026.

Erandi alla lähevad järgnevad ajutised või juhuslikud reprodutseerimised: 1) Offlain keskkonnas: koopiad, mis on tehtud RAM mälus arvuti poolt, näiteks siis, kui mängib CD-ROM või midi failid või mp3 failid või mp3 mängija. Siinkohal peab märkima, et erand ei kata näiteks CD-ROMi reprodutseerimist kõvakettale, kuna see ei ole hädavajalik osa tehnoloogilisest protsessist ning ei pruugi olla ajutine.¹⁵⁴ 2) Onlain keskkonnas: koopiad, mis on loodud lehitsemise käigus või need, mis on salvestatud kohalikes *cache*-mäluudel arvutisüsteemis, *proxy* serverites või interneti ruuteritel.¹⁵⁵ Kontrastina, isegi puhtalt ajutised teoste allalaadimised internetist ei ole kaetud erandiga, kuna see ei ole juhuslik ning osa tehnoloogilisest protsessist.¹⁵⁶

Seega kõnealuse erandi alla ei lähe tegevus, kus isik ostab poest CD-plaadi muusikaga, paneb selle arvutisse ning kopeerib lood arvutisse. Samuti ei lähe erandi alla käesoleva töö näide, kus ostetud muusikavideo laetakse arvutist telefoni, ipodi või muule andmekandjatele kuulamiseks. Järelikult ei ole teose ühelt seadmelt teisele panek kaetud ühegi erandiga ning on sisuliselt õigusrikkumine, seega on põhjendatud eelnevalt toodud väide, et inimesed elavad igapäevastes õiguste rikkumises lihtsalt kandes muusikavideo ühelt seadmelt teisele.

Järgnevalt püstitab autor küsimuse, miks reprodutseerimisõigust sätestav norm oma eesmärgi ei täida. Põhjuseks võib olla see, et koopiategemise (reprodutseerimise) olemus on muutunud aeglasest, keerulisest ja raskesti kättesaadavast kiireks, lihtsaks ja paljudele kättesaadavaks. Digitaalsetele koopiatele, mille reprodutseerimise olemus on muutunud, püütakse kohaldada varasemat normi eesmärgi, et autor saaks iga koopia (mis sisaldab originaalset teose tunnust) pealt tulu. Säte sisaldab kahte elementi: 1) koopiategemise müük; 2) autoritele tulu saamine, kusjuures esimese tegevuse kaudu peaks jõudma põhieesmärgini. Ilmselgelt autorid peavad tulu saama, seega eesmärk peab jääma, aga sarnasel viisil koopiategemise kaudu ei ole tihti võimalik jõuda põhieesmärgini (autoritele tulu saamine).

Seisukohal, et reprodutseerimise olemus on muutunud, on ka J.A.L. Sterling, leides, et uus tehnoloogia tõstatab küsimuse, kas teod, mis sisaldavad reprodutseerimist mitte-elektronilises

¹⁵⁴ *Ibid*, p 1027.

¹⁵⁵ Report to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the application of Directive 2001/29/EC on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society of 30 November 2007, SEC (2007) 1556 at 2.1.

¹⁵⁶ M. Walter (ed), S. von Lewinski (ed). European Copyright Law. A Commentary. (viide 137), p 1026.

sfääris, on sama olemusega kui toimingud, mis hõlmavad endas elektroonilist juurdepääsu. Sterling toob näite, et traditsiooniliselt ei tähendanud raamatu lugemine reprodutseerimist, isegi juhul, kui tegu sisaldas salvestamist lugeja mälus. Elektroonilise juurdepääsuga aga leiab aset reprodutseerimine, kasvõi hetkeks.¹⁵⁷

3.4.3. Õigusnormide ülesanded ja õigusselguse printsiip

Kuna reprodutseerimisõiguse olemus on digitaalkeskkonnas teistsugune võrreldes digitaalsele ajastule eelneva perioodiga, siis AutÕSs sätestatud reprodutseerimise õigusnorm ei täida õigusnormi ülesandeid ja on vastuolus õigusselguse printsiibiga.

Õigusnormi ülesanne on anda küllaldaselt üldised, kättesaadavad ja mõistetavad käitumisreeglid, mille alusel kohtunikud ja kodanikud minimaalselt pingutades võiksid määratleda, millisel viisil tuleb probleem lahendada.¹⁵⁸ Grimm D. toob välja viis peamist õigusnormi ülesannet ühiskonnas: 1) Sisemise rahu kindlustamine, mis hõlmab a) konfliktide ennetamist; b) konfliktide lahendamist; 2) vabaduse kindlustamine, mis hõlmab: a) kaitset teiste sekkumise eest isikuvabadusse; b) kaitset riigi sekkumise eest; c) vabaduse realiseerimise garanteerimist; 3) õigusliku võrdsuse tagamine; 4) sotsiaalse tasakaalu ja sotsiaalse kindlustunde tagamine; 5) sotsiaalsete protsesside juhtimine.¹⁵⁹

PS § 13 lg 2 sättest tuleneb õigusselguse põhimõte. Õigusnormid peavad olema piisavalt selged ja arusaadavad, et üksikisikul oleks võimalik avaliku võimu organi käitumist teatava tõenäosusega ette näha ja oma käitumist reguleerida. Kodanik peab saama asjaolusid arvestades mõistlikul määral ette näha tagajärgi, mida teatud tegevus võib kaasa tuua.¹⁶⁰ Eriti oluline on õigusselgus selliste tegude suhtes, millega võivad kaasneda kriminaalõiguslikud tagajärjed.¹⁶¹

¹⁵⁷ J. A. L. Sterling. (viide 13), p 660.

¹⁵⁸ R. David. Osnovnõe pravovõje sistemõ sovremennosti. Moskva, 1988, lk 99. (viidatud: R. Narits. Õiguse entsüklopeedia. Juura, 2007, lk 95).

¹⁵⁹ D. Grimm. Einführung in das Recht. Heidelberg, 1985. (viidatud: R. Narits. Õiguse entsüklopeedia. Juura, 2007, lk 96).

¹⁶⁰ RKÜKo 3-4-1-5-02, p 31.

¹⁶¹ RKEKo 3-1-1-117-01, p 12.

Õigusselguse põhimõtte vastu eksimise tagajärjeks on formaalne põhiseadusvastasus.¹⁶²

Kehtiva reprodutseerimisõigust sätestava normi vastuolu õigusselguse printsiibiga ja õigusnormide mõningate ülesannete mittetäitmine on illustreeritud järgnevates näidetes. Esiteks, infotehnoloog ja õigusteadlane Peeter P Mõtsküla toob kõnes Riigikogule¹⁶³ välja, et KarS § 222 näeb teose reprodutseerimise eest levitamise eesmärgil ilma teose autori või tema õiguste valdaja loata ette rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistuse. AutÕS §-de 6 ja 7 kohaselt tekib autoriõigus teosele selle loomisega, kusjuures teose eesmärk, väärtus, konkreetne väljendusvorm ega fikseerimise viis ei saa olla aluseks autoriõiguse mittetunnustamisele ning seejuures palub istungil osalejatel märku anda neil, kes on saanud iga nende poolt edasi saadetud e-kirja autorilt loa tema teose reprodutseerimiseks levitamise eesmärgil, millele märguandeid ei järgnenud.¹⁶⁴ Seega, põhimõtteliselt on karistatav e-kirja edastamine, samas on taoline tegevus osa inimeste igapäevaelust. Teiseks lisame varem toodud näite, mille kohaselt autoriõiguse režiimi ei saa lugeda sobivaks digitaalajastule, kui miljonid inimesed elavad igapäevastes autoriõiguste rikkumises, üksnes tõstes muusikavideo ühelt seadmelt teisele. Tekkinud on segadus, mis on lubatud ja mis mitte.¹⁶⁵ Õigusselgus ei saa valitseda olukorras, kus suurem osa inimesi ei saa täpselt aru, mis digitaalkeskkonnas on lubatud või mitte. Kolmandaks näiteks võib tuua selle, et organiseeritud ja laiaulatuslik intellektuaalomandiõiguste rikkumine on muutunud globaalseks nähtuseks ja põhjustab muret kogu maailmas.¹⁶⁶ Norm ebaseadusliku reprodutseerimise osas on olemas, aga kui esineb globaalne rikkumine ja põhjustab suuri probleeme, siis ei saa olla kindlad, et norm oma eesmäärke täidab.

¹⁶² E. Truuväli jt. Kommentaar PS §-le 13. – Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. (viide 75), lk 152.

¹⁶³ P. P. Mõtsküla. Kõne Riigikogu Komisjonile ACTA-istungil, 17.02.2012. Arvutivõrgus: <http://peeterpaul.motskula.net/2012/02/17/kone-riigikogu-komisjonide-acta-istungil-17-02-2012/>. 7.05.2012.

¹⁶⁴ *Ibid.*

¹⁶⁵ I. Hargreaves. (viide 4), p 5.

¹⁶⁶ Euroopa Komisjoni intellektuaalomandi strateegia: A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe. (viide 5), p 17.

3.4.4. Autoriõiguse muutmine digitaalkeskkonnale sobivaks

Uuemast õigusalasest kirjandusest leiab, et õigusteadlased, Euroopa Liidu poolt heakskiidetud ülevaated õigusaktid ja muu õiguslane kirjandus viitab kehtivate autoriõiguslaste normide üldisele digitaalkeskkonnale sobimatusele, mis on väidetavalt seotud tehnoloogia ja interneti kiire arenguga. Väide puudutab otseselt digitaalvormis teoseid, kuna mitte-digitaalvormis teosed ei saa oma olemuselt olla digitaalkeskkonnas.

Argumendid, millega põhjendatakse, et autoriõigus vajab reformi, taanduvad suures osas eelnevalt käsitletud reprodutseerimisõiguse muutunud iseloomule. Näiteks Euroopa Komisjoni Intellektuaalomandi strateegia kohaselt ei ole Euroopa Liidu intellektuaalomandi õiguste rakendamise raamistikku seni uue digitaalse keskkonnaga kohandatud ning uute tehnoloogialahenduste arengu tõttu tuleb lahendada probleem, kuidas vältida teoste loata kasutamist.¹⁶⁷ Autoriõiguse süsteem on ajale jalgu jäänud ning vajab mitte kosmeetilisi parandusi, vaid põhjalikku reformi.¹⁶⁸ Tekkinud on segadus, mis on lubatud ja mis mitte.¹⁶⁹ Lubamatu internetis (ja sarnastes onlain suhtluskeskkondades) oleva materjali kasutamine tõstatab mitmete erinevate õiguste rikkumise olenevalt asjasse puutuvate riikide õigustest.¹⁷⁰ Siinkohal viitab teoste loata kasutamine onlain piraatlusele, mille koosseisus sisalduv reprodutseerimine levitamise eesmärgiga.

Peeter P. Mõtsküla toob välja põhjendused,¹⁷¹ miks autoriõigus vajab reformi, mis aga on samuti seotud reprodutseerimisõiguse muutunud olemusega. Esimeseks põhjenduseks, miks autoriõigus vajab reformi, toob Mõtsküla, et tekkinud on küllusemaailm, mille kohaselt "...digitaaltehnoogiate ja globaalse arvutivõrgu esiletõus on kaasa toonud täiesti uue majandusliku ja sotsiaalse reaalsuse, mis ei põhine mitte defitsiidil, vaid küllusel. Defitsiidimaailmas saab aus äri käia põhimõttel "kurgid sulle, raha mulle" - sest pärast tehingut

¹⁶⁷ *Ibid*, p 7.

¹⁶⁸ P. P. Mõtsküla. (viide 163).

¹⁶⁹ I. Hargreaves. (viide 4), p 5.

¹⁷⁰ J. A. L. Sterling. (viide 13), p 653.

¹⁷¹ E-kirjavahetus Peeter. P. Mõtskülaga. 21.04.2012. Autori valduses.

ei ole kummalgi enam seda, mis neil oli enne, ja on see, mida enne ei olnud. Küllusemaailm toimib nagu mõttevahetus: kui mina annan sulle ühe mõtte ja sina mulle teise, siis pärast tehingut on meil kummalgi üks mõtte rohkem. Ehk siis nullsummamängule üles ehitatud loogika ei ole küllusemaailmas objektiivselt põhjendatav".¹⁷² Küllusemaailm saab tekkida reprodutseerimise muutunud olemuse tõttu: kui reprodutseerimine digitaalkeskkonnas oleks samuti aeglane ning keeruline, ei oleks võimalik olukord, kus digitaalvormis teoseid on internetis palju ning neid on lihtne levitada, samuti ei saaks alles jääda koopias, mis ära antakse.

Teiseks põhjuseks toob Mõtsküla, et autoriõigus ei sobi praegusele ajastule tehniliste kaitsemeetmete sobimatuse tõttu: "Ühest küljest nad ei saa toimida, kuna kui annad kellelegi lukustatud karbi ja võtme selle avamiseks teatavil kindlaksmääratud tingimustel, siis paratamatult on karbi ja võtme valdajal tehniline võimalus neid kasutada ka muudel tingimustel. Teisest küljest loovutab seadusandja tehnilisi kaitsemeetmeid lubades kontrolli õiguste kehtivuse ajaliste, esemeliste ja ruumiliste piiride üle kaitsemeetmete kohaldajatele".¹⁷³ Tehniliste kaitsemeetmete eesmärk on sama, mis teistel autorile kuuluvate õiguste süsteemi osadel – teose kasutamise kontroll ja kasutamise eest tasu saamine.¹⁷⁴ WCT art 11 näeb ette, et lepinguosalisel riigid peavad sätestama asjakohase õiguskaitse ja tõhusad sanktsioonid juhuks, kui kõrvaldatakse tõhusad tehnilised vahendid, mis autorite õigusi kaitsevad.¹⁷⁵ WCT artiklis 11 sisalduv kohustus tulenes äratundmisest, et digitaalses vormis kättesaadavad teosed võivad olla eriti haavatavad omavolilisele kopeerimisele ja levitamisele. Kui digitaalset faili ei suudeta kaitsta selliste tegude eest, võib nende kerge levitamise võimalus heidutada autoreid tegemast teost üldsusele digitaalselt kättesaadavaks.¹⁷⁶

Kolmandaks argumendiks toob Mõtsküla, et territoriaalsuse printsiip on raskesti kohaldatav: digi- ja võrgueelsel ajastul olid teoste reprodutseerimine ja levitamine kallis ja keeruline, mistõttu autoriõiguste territoriaalne iseloom oli loogiliselt põhjendatav. Praegu on ka "tavainimesel" võimalik mistahes digikujul teoseid nullilähedase raha- ja ajakuluga

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ K. Nemvalts. Autori reprodutseerimis-, levitamise- ja üldsusele suunamise õigus ja nende piirangud infoühiskonnas. Magistritöö. Tartu Ülikool. Õigusteaduskond Tallinnas. 2010, lk 86.

¹⁷⁵ WCT.

¹⁷⁶ S. Ricketson, J. Ginsburg. International Copyright and Neighbouring Rights: the Berne Convention and Beyond. Volume II. Oxford University press, 2010, p 966.

reprodutseerida ning mistahes maailma punkti edastada.¹⁷⁷ Antud näide ilmestab samuti reprodutseerimisõiguse olemuse muutumist ja selle praegust iseloomu. Probleemi, et digitaalkeskkonnas on territoriaalsuse printsiibi kohaldamisega probleeme tekkinud, toob kolmes artiklis¹⁷⁸ välja ka Jane C Ginsburg.¹⁷⁹ Traditsiooniliselt on autoriõiguslane kaitse olnud territoriaalne. Territoriaalsuse kontseptsioon muutub aga raskesti kohaldatavaks, kui väidetavad õigusrikkumised on toime pandud digitaalside abil, mille alge pärineb välismaalt (väljaspool riigi territooriumi). Traditsioonilised rahvusvahelise autoriõiguse reeglid eeldavad, et rahvusvahelised õigusrikkumised toimuvad järjestikku ning aeglaselt, kuid digitaalsed võrgustikud teevad võimalikuks rahvusvahelised õigusrikkumised, mis on simultaansed ja valdavad.¹⁸⁰ Kui reprodutseerimine oleks samasuguse olemusega, mis vanasti, siis ei tekiks probleemi, et teosed kiirelt territoriaalselt "rändavad". Reprodutseerimisõigus on jäänud samaks, seega autoritel ja õiguste omanikele on printsiibi alusel õigused teostatavad ja kaitstud riigi territooriumi siseselt, samas raske on tuvastada, kus reprodutseerimine toimus, kes reprodutseeris, mis allikast koopia pärineb ja võimalik, et siia loetellu saab lisada mitmeid muid küsimusi, mis on tekkinud teoses territoriaalsuse printsiibi rakendamisega digitaalkeskkonnale.

Neljanda argumendina tõi õigusteadlane Mõtsküla välja autoriõiguse tähtaja ja autoriõiguse automaatse tekkimise ehk orbteoste probleemi. Mõtsküla sõnul järjest kasvav osa kultuurilise loomingu tulemustest on ühiskonnale tehniliselt kättesaadav, aga kuna õiguste omanikud ei ole (enam) huvitatud nende levitamisest või kuna õiguste omanikke ei ole võimalik leida või tuvastada, siis osutub see põhjatu kultuurivaramu ajast maha jäänud seadustega "lukku keeratuks".¹⁸¹ Orbteosed on teosed (raamatud, ajalehed, filmid jne), mis on hõlmatud autoriõigusega, kuid mille omanikke ei ole võimalik tuvastada ega leida.¹⁸² Orbteoste levik on

¹⁷⁷ E-kirjavahetus Peeter. P. Mõtskülaga. (viide 171).

¹⁷⁸ Vt: J. C. Ginsburg. Cyberian Captivity of Copyright: Territoriality and Authors' Rights in a Networked World, The. 15 Santa Clara Computer & High Tech. L.J., 1999, p 347. Available: <http://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol15/iss2/3>. 7.05.2012; J.C. Ginsburg. Copyright without Borders? Choice of Forum and Choice of Law for Copyright Infringement in Cyberspace. Cardozo Arts and Entertainment Law Journal, 1997; J.C. Ginsburg Extraterritoriality and Multiterritoriality in Copyright Infringement. Virginia Journal of International Law Association, 37 Va. J. Int'l L. 587 1997.

¹⁷⁹ Vt käesoleva töö punkt 2.2.

¹⁸⁰ J. C. Ginsburg. Copyright Without Borders? Choice of Forum and Choice of Law for Copyright Infringement in Cyberspace. - Cardozo Arts & Entertainment 15 L.J., 1997, p 154-155.

¹⁸¹ E-kirjavahetus Peeter. P. Mõtskülaga. (viide 171).

¹⁸² Lühikokkuvõte. ELi ettepanek – nn orbteoste avaldamine Internetis. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/orphan-works/summary_et.pdf. 7.05.2012.

võimalik tänu reprodutseerimisõiguse praegusele kiirele ja lihtsale olemusele, mis on taaskord näiteks, et reprodutseerimisõiguses võib olla probleem.

Seega, võttes kokku Peeter P. Mõtsküla argumendid, miks kehtiv autoriõigus ei ole sobilik, siis neljast argumendist kolm on otseselt ning üks kaudselt seotud reprodutseerimisõiguse praeguse olemusega, mis illustreerivad probleeme seoses muutunud reprodutseerimise olemusega.

Järelikult võib väita, et kehtiv reprodutseerimisõigust sätestav norm AutÕSs, mis sisaldab reprodutseerimist selle vanas tähenduses, ei sobi kohaldamiseks digitaalvormis teostele, kuna reprodutseerimise olemus on muutunud, koopiategemine on digitaalkeskkonnas teistsugune kui mitte-digitaalkeskkonnas ja norm ei saa täita eesmärki, milleks see loodi. Allikate osas, mis viitavad, et autoriõigus ei sobi digitaalkeskkonnale, võib püstitada küsimuse, kas tegelik probleem peitub reprodutseerimisõiguses ning reprodutseerimise muutunud olemuses, mitte aga autoriõiguses tervikuna.

3.5. Õigus teoste levitamisele

Levitamisõiguse eesmärk on anda autorile kontroll selle üle, millisel viisil nende teosed või koopiad on levitatud ning pärast seda käsitletud avalikkuse poolt. Taolise kontrolli ulatus on erinevates riikides erinev.¹⁸³

Berni konventsioon ja TRIPS leping sisaldavad õigust teoste levitamisele üksnes kinematograafiateostele ning Rooma¹⁸⁴ ja Genfi konventsioonid¹⁸⁵ ei sisaldu levitamiseõiguse käsitlust. WCT ja WPPT on esimesed aktid, mis kõnealust õigust sisaldavad.

AutÕSs on õigus teose levitamisele autori õigus levitada oma teost või selle koopiaid, kusjuures levitamiseks loetakse teose või selle koopia omandiõiguse üleandmist või üldsusele kasutada andmist mis tahes viisil, sealhulgas rentimist ja laenutamist, välja arvatud

¹⁸³ S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 659.

¹⁸⁴ 1961. aasta teose esitaja, fonogrammitootja ja ringhäälinguorganisatsiooni kaitse rahvusvaheline konventsioon (Rooma konventsioon). RT II, 1999, 27, 166; 2002, 35, 167.

¹⁸⁵ Fonogrammitootjat fonogrammi loata paljundamise vastu kaitsev konventsioon (Genfi konventsioon). – RT II, 29.12.1999, 27, 166.

arhitektuuriteose ja tarbekunstiteose rentimine ja laenutamine (AutÕS § 13 lg 2). Sõnastus "mis tahes viisil" jätab võimaluse kohaldada normi digitaalkeskkonnas. Õiguse ulatus on piiratud omandi üleminekuga.¹⁸⁶ Koopiad, mida WCT levitamiseõigus katab, on väiksemas alagrupis "fikseeringud", mis sisalduvad Berni konventsiooni artiklis 9(1).¹⁸⁷

Füüsiliste koopiate levitamine on näiteks kirjandusteose (raamatu) kinkimine sõbrale. Digitaalkeskkonnas on aga näiteks e-kirja edastamine sõbrale ühes manusega, milles on sama teos digitaalses vormis. Töö autor tõlgendab, et säte sisaldab üldsuse nõuet, seega igapäevane e-mailide edastamine perekonnale või sõpradele lisades manusesse humoorika foto või teksti, ei ole ebaseaduslik levitamine. Õiguse teose levitamisele rikkumine toimub juhul, kui levitatakse ilma autori nõusolekuta üldsusele, näiteks e-kirja edastamine suurele hulgale isikutele, kes ei mahu sõprade ja perekonna ringi, ilma selleks autorilt luba küsimata.

Materiaalsete teoste levitamine erineb digitaalses vormis teoste levitamisest. Esimene erisus tuleneb sellest, et kui esimesel juhul teos anti ära, siis seda enam ei olnud võimalik omada. Digitaalses keskkonnas võib teost levitada, kuid see jääb ikkagi sama kvaliteediga levitaja valdusse. Teine erisus tuleneb sellest, et digitaalses keskkonnas on teose ebaõige kasutamine, eelkõige loata reprodutseerimine ja levitamine, äärmiselt kerge ja kiire.¹⁸⁸ Materiaalse teose või koopia levitamine võib nõuda suuremat pingutust ning aega, digitaalses keskkonnas teose edasi saatmine üldjuhul piirdub mõne hiirevajutusega.

Kehtivate normide osas, mis reguleerivad digitaalses vormis teoste levitamist, tekib küsimus seoses õiguse levitamisele lõppemisega (*exhaustion of distribution right*). AutÕS § 13 lg 2 sisaldab, et pärast autori poolt või tema loal teose koopia esmamüüki või omandiõiguse muul viisil üleandmist EL liikmesriigis või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigis, lõpeb nimetatud õigus ja teose koopiat võib EL liikmesriigis või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigis edasi levitada autori nõusolekuta. Pärast teose koopia esmamüüki, kinkimist või muul viisil omandiõiguse üleandmist ei saa autor enam kontrollida teose levitamist (õigus levitamisele lõpeb). Seetõttu iga isik, kes on ostnud näiteks raamatu või CD,

¹⁸⁶ S. von Lewinski. (viide 12), p 451.

¹⁸⁷ S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 697.

¹⁸⁸ K. Härmand. Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kohvupraktika küsimusi Eestis ja Euroopa Liidus. Magistritöö. Tartu Ülikool, Õigusinstituut, 2006 lk 27.

võib seda teost või teose koopiat edasi müüa või kinkida autori nõusolekuta.¹⁸⁹ WIPO konventsioonid aastast 1996, WCT artikkel 6 ning WPPT artiklid 8 ja 12 deklareerivad, et väljendid "koopiad" ja "originaalne ning koopiad" viitavad eksklusiivselt fikseeritud koopiatele, mida võib levitada kui materiaalseid koopiaid. Infoühiskonna direktiivi 2001/29/EC preambuli 29 sätestab, et õigus levitamise lõppemisele ei tõusetu onlain teenustes. Levitamise õiguse piirdumine WCT-s materiaalsete koopiatega ei tähenda, et liikmesriigid ei või klassifitseerida digitaalseid edastusi levitamise vormina,¹⁹⁰ vaid seda, et WCT ei sea nõuet, mis oleks kohustuslik.

Materiaalsete koopiade ja digitaalsete failide, mis sisaldavad sama teost, levitamise õiguse lõppemise eristus paistab olevat pigem teaduslik. Seda põhjusel, et mitte-"levitatud" digitaalset faili saab alla tõmmata materiaalseks objektiks.¹⁹¹ Sellest hoolimata on õiguslikus käsitluses erinevus koopia vahel, mis ringles materiaalse objektina ning selle vahel, mis laeti alla materiaalseks objektiks failist, mis liikus ringi digitaalses keskkonnas. Esimesel juhul levitamise õigus võib olla lõppenud, kuigi levitamise õigus koopia, mis on genereeritud digitaalsest vormist, jääb puutumatuks. Ostja, kes ostab koopia, mis oli levitatud materiaalse objektina, võib selle vabalt ära müüa, kuid ostja, kes ostab koopia, mis on alla laetud, ei või koopiat müüa. Võimalik ei ole eristada, kas koopia, mis on materiaalses objektis, on pärit digitaalsest koopiast või mitte, seega taoline eraldamine ei ole loogiline.¹⁹²

Seega, levitamiseõigus kohaldub hästi digitaalse keskkonnaga, kuigi võib eristada füüsiliste teoste ning digitaalvormis teoste levitamist. Küsimust tekitab see, miks seadusandja on eristanud õiguse levitamisele lõppemise osas materiaalsed ja digitaalseid teoseid ning seetõttu autori õigus levitamisele lõpeb teoste osas, mis ei ole digitaalvormis, kuid õigus levitamisele jääb alles digitaalkeskkonnas, samas digitaalvormis teost võib välja printida materiaalsele meediumile.

¹⁸⁹ H. Pisuke. (viide 24), lk 34.

¹⁹⁰ S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 697.

¹⁹¹ *Ibid.*

¹⁹² S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 697-698.

3.6. Õigus teoste üldsusele kättesaadavaks tegemisele

Õiguse teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele mõte on lubada teose kasutamist digitaalkeskonnas,¹⁹³ mis puudutab õiguste omajate kõrvalt veel interneti kasutajaskonda ning kuna teosed, mis ei ole digitaalvormis, ei saa oma olemuselt olla üldsusele kättesaadavaks tehtud, siis üksnes teoseid, mis on digitaalvormis. Tegemist on reprodutseerimisõiguse kõrval teise interneti toimimisega otseselt seotud autoriõigusega.¹⁹⁴

Kõnealune õigus sisaldub AutÕS §-s 13 lõikes 9¹, mille kohaselt autoril on õigus teha teos üldsusele kättesaadavaks sellisel viisil, et isikud saavad teoseid kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal. E. Tohvri hinnangul vastab autoriõiguse seadus selle õiguse osas infoühiskonna direktiivi artiklile 3 ning WIPO lepingutele.¹⁹⁵

Soome autoriõiguse seaduses toodud õiguse üldsusele kättesaadavaks tegemisel määratlus ühtib Eesti AutÕSs tooduga.¹⁹⁶ USA autoriõiguse seaduses vastab õigusele üldsusele kättesaadavaks tegemisele õigus esitada või näidata teost avalikult (*to perform or display work "publicly"*).¹⁹⁷ Muuhulgas sisaldab see ülekandmist (*to transmit*) või muul viisil suunamist (*communicate*) esituse või teose avalikkusele iga seadme või protsessi vahendusel, kui üldsuse liikmetele on võimalik saada esitust samas kohas või teistes kohtades ja samal ajal või erinevatel aegadel.¹⁹⁸

Üldsusele kättesaadavaks tegemise õigus erineb kõikidest teistest õigustest, mida käesolevas töös käsitletakse, kuna tegemist on uue õigusega, mis on otseselt loodud seoses digitaalkeskonnaga. Teised kõnealused õigused on loodud enne digitaalkeskonna populaarsuse tekkimist.

¹⁹³ H. Pisuke. (viide 24), lk 35.

¹⁹⁴ E. Tohvri. Teose, esituse salvestise ja fonogrammi üldsusele kättesaadavaks tegemine kui infoajastu uus õigus. - *Juridica*, 2008/II, lk 119.

¹⁹⁵ E. Tohvri. Internetiteenuste vahendaja tegevusega seotud õiguslikke küsimusi autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kasutamisel internetis. Magistritöö. Tartu Ülikool, 2007, lk 41.

¹⁹⁶ *Ibid*, lk 42.

¹⁹⁷ USA Copyright Act § 101. Available: <http://www.copyright.gov/title17/>. 7.05.2012.

¹⁹⁸ E. Tohvri. (viide 195), lk 42.

P. Pohjanpalo ütles, et kui teos on internetti üles laetud, siis see on koguaeg üldsusele kättesaadav, kuna interneti kasutajaid võib käsitleda määramata arvu inimestena.¹⁹⁹ Üldsuse piiritlemisel tuleb silmas pidada, et kui onlain veebilehel on teenuste kasutamine piiratud registreeritud kasutajatega, siis loetakse ikkagi, et teos on üldsusele kättesaadavaks tehtud.²⁰⁰

Käsitletav õigus omab suurt tähtsust reprodutseerimisõiguse kõrval fonogrammitootjate jaoks lõpetamaks nende fonogrammide omavoliline kasutamine internetis, näiteks autoriõiguste rikkujate poolt, kes ilma tootja loata laevad üles ning avavad avalikkusele andmebaasid, mis sisaldavad tuhandeid muusikateoseid.²⁰¹ Igaüks, kes laeb serverisse teose või fonogrammi nii, et avalikkuse liikmed saavad sellele juurdepääsu, üksnes ei reprodutseeri, vaid teevad selle kättesaadavaks Artiklite 8 WCT ja 10 ning 14 WPPT alusel ning juba sellel ajahetkel on neil vaja õiguste omajate luba. *Peer-to-peer* failijagamise võrgustikus esineb taoline probleem regulaarselt ning üldiselt ei ole autoritelt luba küsitud. Tagajärjeks on vaidlused, mis seonduvad probleemi lahendamiseks sobivate vastuste analüüsimisega. Tehtud on soovitusi kohustuslikeks litsentside omandamiseks või muudeks sarnasteks variantideks, kuid alati ei ole see olnud kooskõlas rahvusvahelise õigusega. Kõnealune situatsioon eksisteerib keskkondades nagu näiteks Youtube.²⁰²

Käesoleva töö autor on seisukohal, kui teos on üldsusele kättesaadavaks tehtud, siis see algatab teiste digitaalvormis teoseid puudutavate autoriõiguslaste probleemide rägastiku nagu ebaseaduslik reprodutseerimine ja levitamine. Üldsusele kättesaadavaks tegemine annab võimaluse sellest koopiategemiseks ja levitamiseks, mida kasutajad üldjuhul ära kasutada oskavad. K. Nemvalts on leidnud, et õiguse üldsusele kättesaadavaks tegemise puhul on õiguse omajal selle kasutamiseks ka tingimusi seada, näiteks välistades teosest koopiategemise tehniliste vahenditega.²⁰³ Interneti reaalsus aga näitab, et taolised piirangud ei tööta, kuna leitakse võimalused koopiategemiseks ja tehniliste vahendite lahti murdmiseks või mööda

¹⁹⁹ P. Pohjanpalo. Internet service provider liability for copyright infringement. 2000, s. 38.

²⁰⁰ S. von Lewinski. (viide 12), p 458.

²⁰¹ The WIPO Treaties. "Making Available" Right. March 2003. Available: <http://www.ifpi.org/content/library/wipo-treaties-making-available-right.pdf>. 7.05.2012.

²⁰² S. von Lewinski. (viide 12), p 457.

²⁰³ K. Nemvalts. Infotehnoloogiast ja autoriõigusest. A&A online. Enam ei ole internetis kättesaadav. Viidatud: E. Tohvri. Internetiteenuste vahendaja tegevusega seotud õiguslikke küsimusi autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kasutamisel internetis. Magistritöö. Tartu Ülikool, 2007, lk 41.

pääsemiseks. Veebilehtedel, mis sisaldavad näiteks fotograafiateoseid, millele on pandud piirang, et teoseid ei ole võimalik arvutisse salvestada, on siiski võimalik antud fotodest teha pilt nn *screen capture*²⁰⁴ programmide abiga, mis võimaldavad ekraanist hea kvaliteediga pilt teha. Samuti, Youtube näite puhul, veebileht ei luba teoste allalaadimist, küll aga on selleks loodud mitmed Youtube välised programmid ja veebilehed.²⁰⁵ Taoline olukord võib pärssida autorite soovi oma teoseid üldsusele kättesaadavaks teha.

Üldsusele kättesaadavaks tegemise õiguse lisamine on olnud seadusandja väike samm ligemale lahendustele, mis annaksid õiglase regulatsiooni internetikeskkonnas toimuvale. Kahjuks aga autorid ei pruugi olla avatud teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele, kuna see võib sissejuhatuse teha teistele õigusrikkumistele nagu teose loata kopeerimine ja levitamine.

3.7. Õigus teoste avalikustamisele ja õigus teos tagasi võtta

Õigus teose avalikustamisele on tagada autorile kontroll teose näitamiseks maailmale.²⁰⁶ AutÕS § 12 lg 1 p 6 kohaselt on õigus teose avalikustamisele on õigus otsustada, millal teos on valmis üldsusele esitamiseks. Avalikustamine tähendab avaldatud, üldsusele suunatud ja tuleneb AutÕS §-st 8 lõikest 1. Üldsuseks loetakse loetakse määramata isikute ringi väljaspool perekonda ja lähimat tutvusringkonda AutÕS § 8 lg 2 kohaselt. AutÕS § 9 lg 1 kohaselt loetakse teos avaldatuks, kui teos või teose mis tahes vormis reprodutseeritud koopiad on autori nõusolekul antud üldsusele kasutamiseks koguses, mis võimaldab üldsusel sellega tutvuda või seda omandada, teose avaldamiseks loetakse muu hulgas teose trükis väljaandmist, teose eksemplaride panemist müügile, jaotamist, laenutamist, rentimist ja muul viisil tasuta või tasu eest kasutada andmist. AutÕS § 9 lg 2 sätestab, et teos loetakse avaldatuks, kui see on salvestatud arvutisüsteemi, mis on üldsusele avatud. AutÕS § 10 lg 7 kohaselt üldsusele avatud

²⁰⁴ Näide arvutiprogrammist, millega on võimalik arvutiekraanist foto teha. Apple. Downloads. Dashboard Widgets. Screenshot Plus. Available: <http://www.apple.com/downloads/dashboard/business/screenshotplus.html>. 7.05.2012.

²⁰⁵ Näide veebilehest, mis võimaldab Youtube keskkonnast teose alla laadida. Download Youtube Videos. Available: <http://downloadyoutubevideo.org/>. 7.05.2012.

²⁰⁶ S. Ricketson, J. Ginsburg. (viide 34), p 614.

kohaks AutÕS tähenduses loetakse territooriumi, ehitist või ruumi, mis on antud üldiseks kasutamiseks või kuhu sellise koha omanik või valdaja võimaldab sissepääsu individuaalselt (tänav, väljak, park, spordirajatis, lauluväljak, turg, puhkeala, teater, näitusesaal, kino, klubi, diskoteek, kauplus, jaekaubandusettevõtte, teenindusettevõtte, ühissõiduk, majutusettevõtte jms). Antud kontekstis on kohane veel AutÕS § 13 lg 1 p 9¹ - õigus teha teos üldsusele kättesaadavaks sellisel viisil, et isikud saavad teoseid kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal (õigus teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele).

AutÕS § 12 lg 1 p 8 kohaselt on õigus teos tagasi võtta autori õigus nõuda teose kasutamise lõpetamist, kusjuures AutÕS 12 lg 2 kohaselt on autori õigus teose täiendamisele, õigus teos tagasi võtta ning õigus nõuda autorinime kõrvaldamist kasutatavalt teoselt, õiguste teostamine toimub autori kulul ning autor on kohustatud hüvitama kahju, mis tekib isikul, kes teost kasutas.

Digitaalkeskkonnas on teose avalikustamine lihtsam kui mitte-digitaalvormis olevate teoste puhul teose ning teose tagasi võtmine keerulisem. Võrreldes digiajastule eelneva perioodiga, on lisandunud uus avalikustamise viis - üldsusele kättesaadavaks tegemine, millega nüüd peaks teose avalikustamine olema lihtsam interneti kättesaadavuse ja asukoha ebaolulisuse tõttu. Samas teose tagasi võtmine võib olla reaalselt teostatavuse skaalal raskem, kuna koopiaid on kiire ja lihtne teha ning ei ole võimalik saada kontrolli või teavet, kuhu arvutisse koopiaid on liikunud ning mis on nende arv.

Lisades eeltoodud veebilehe Youtube näiteid, siis AutÕS § 12 lg 1 p 6 ehk õigus teose avalikustamisele rikkumine Youtube keskkonnas nähtub olukorras, kus Youtube on tihti üles laetud kuulsamate muusikute teosed enne, kui õigust omavad ettevõtted seda ametlikult teha jõuavad. Tüüpiline juhtum hõlmab Youtube videot, mille pealkiri on näiteks: „Esitaja. uue teose pealkiri, *leaked*“, milles väljend *leaked* ehk eesti keeles „lekkinud“, tähendab, et keegi kasutajatest on saanud teosele juurdepääsu ning selle internetis avalikustanud enne, kui seda on teinud õiguste omanik.

AutÕS § 12 lg 1 p 8 ehk õiguse teos tagasi võtta rikkumine esineb näiteks Youtube's juhul, kui autor on otsustanud nõuda teose kasutamise lõpetamist, kuid olenemata autori tahteavaldusest,

laetakse teos korduvalt internetikeskkonda üles (võimalik, et erinevatele veebilehtedele, mida autor ei tuvasta). Autor või õiguste omanik on näiteks üles laadinud autori jaoks ebameeldiva tähendusega teose, mille hiljem eemaldanud, kuid juurdepääsjad on jõudnud teose endale arvutisse või muule tehnoloogiale alla laadida ning laevad selle taas loata internetti.

Kehtivad normid teose avalikustamise ja tagasi võtmise osas on kohaldatavad digitaalkeskkonnale, kuid teose avalikustamise muudab internet lihtsamaks ning teose tagasi võtmise teostamine muutub raskemaks arvestades digitaalsete koopiate kiiret reprodutseerimise ja levitamise võimalust. Internetist võib leida teoseid, mida autor on soovinud interneti keskkonnast eemaldada, kuid kasutajad on need taas üles laadinud ning koopiaid teinud.

4. LITSENTSITOIMINGUTE HALDAMISE ANDMEBAAS

AutÕS § 46 lg 1 sätestab, et teose kasutamist teiste isikute poolt ei lubata teisiti kui autori poolt oma varaliste õiguste üleandmise (loovutamise) korral või autori poolt antud loa (litsentsi) alusel, välja arvatud AutÕS neljandas peatükis ettenähtud erandid. AutÕS § 46 lg 3 kohaselt loa andmine teose kasutamiseks võib olla piiratud konkreetsete õiguste osas, samuti teose kasutamise eesmärgi, tähtaja, kasutamise territooriumi, ulatuse, viiside ja vahendite osas ning AutÕS § 47 kohaselt on loa saanud isikul võimalik autori eelneval nõusolekul anda all-litsentsi.

Euroopa Komisjon on rõhutanud, et intellektuaalomandiõiguste valdkonna killustatus Euroopa Liidus mõjutab nii Euroopa majanduskasvu, konkurentsivõimet kui ka uute töökohtade loomist, litsentsitoiminguid piiravad suured kulud, keerukus ja loojate, kasutajate ning tarbijate õiguslik ebakindlus.²⁰⁷ Audiovisuaalteostes sisalduva materjali interneti teel ja mitme territooriumi ulatuses kasutamise õiguste omandamine kätkeb endas omandajate ja mõningal juhtudel õigusteomanike jaoks märkimisväärseid halduslikke asjaajamisi ja tehingukulusid.²⁰⁸ Internetipõhiste muusikateenuste pakkumiseks mitme liikmesriigi territooriumil tuleb praeguse seisuga läbida mitmekordseid õiguste saamise protsesse.²⁰⁹

Litsentsitoimingute keerukus puudutab nii digitaalvormis teoseid kui ka traditsioonilises vormis teoseid, kuid Euroopa Komisjon on probleemi tõstatanud eelkõige lähtudes IT-valdkonna tähtsuse pidevast tõusust,²¹⁰ mis on otseselt seotud tehnoloogia arenguga ja puudutab seetõttu suures osas ka digitaalvormis teoseid.

Kuna litsentsitoiminguid piirab nende keerukus, kuid infotehnoloogia osakaal muutub inimeste igapäevaelus aina olulisemaks, siis on selle parandamiseks Euroopa Komisjoni hinnangul tarvis

²⁰⁷ Euroopa Komisjoni Intellektuaalomandi strateegia: A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting Creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe. (viide 5), p 6.

²⁰⁸ Euroopa Komisjoni roheline raamat audiovisuaalteoste internetis levitamise kohta Euroopa Liidus: võimalused ja probleemid digitaalse ühtse turu kujundamisel. (viide 116), lk 8.

²⁰⁹ Euroopa Komisjoni Intellektuaalomandi strateegia: A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting Creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe. (viide 5), p 5.

²¹⁰ *Ibid*, p 4.

terviklikku ja sidusat intellektuaalomandiõiguste õigusraamistikku.²¹¹ Autorite tasu on võimalik suurendada siis, kui nõuetekohased autoriõiguse tingimused hõlbustavad teoste litsentsimist ja levitamist ühtsel digitaalturul.²¹²

Euroopa Komisjon esitas 2011. aastal ettepanekud autoriõiguste ühise haldamise õigusraamistiku loomiseks, et võimaldada mitut piirkonda hõlmavat ja üle-euroopalist litsentsimist. Üheks prioriteediks on autoriõiguste piiriülese haldamise regulatsioon internetikeskkonnas. Täpsemad eeskirjad autoriõiguse litsentsimise ja tulude jaotamise kohta aitavad kokkuvõttes luua võrdsed tingimused autoriõiguse omajatele, kollektiivse esindamise organisatsioonidele, teenuseosutajatele ja tarbijatele. Suuremat hulka kogu maailma loomingu hõlmavate ja rohkematele Euroopa tarbijatele kättesaadavate uute võrguteenuste arendamiseks peaks raamistik võimaldama Euroopas nn õiguste vahendajaid, kes litsentsivad ja haldavad maailma muusikateoseid mitme riigi tasandil ning tagavad samas Euroopa kultuurilise mitmekesisuse arengu. Võrguteenuste autoriõiguste piiriülene haldamine nõuab kõrgetasemelisi tehnilisi teadmisi, infrastruktuuri ja kõrgetasemelist elektroonilist võrku.²¹³

Teiseks võimalikuks lahenduseks pakub Euroopa Komisjon Euroopa Autoriõigusseadustiku loomist, mis hõlmaks praeguse Euroopa Liidu autoriõiguse direktiivide kodifitseerimist, et harmoniseerida ja konsolideerida õigused, mis reguleerivad autoriõigusi Euroopa Liidu tasandil. See annaks omakorda võimaluse uurida, kas praegused erandid ja piirangud, mis on antud infoühiskonna direktiiviga, vajavad täiendamist ja Euroopa Liidu tasandil. Autoriõigusseadustik aitaks välja selgitada, mis suhted on erinevate õiguste, mida õigusteomajad omavad ning erandite ulatused ja piirangud²¹⁴.

Autor nõustub Euroopa Komisjoni ettepanekutega, kuna ei leia põhjust, miks peaks litsentside omandamine püsima keeruline, kui tehnoloogia võimaldab olukorda lihtsustada, pealegi aitaks see nii õiguste omajaid kui ka tarbijaid ning edendaks autoriõiguslase turu toimimist. Seega pakub töö autor välja, et esmalt tuleks luua EL raames neutraalne onlain veebileht, kus autorid

²¹¹ Euroopa Komisjoni Intellektuaalomandi strateegia: A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting Creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe.(viide 5), p 6.

²¹² *Ibid.*

²¹³ *Ibid*, p 10-11.

²¹⁴ *Ibid*, p 11.

saaksid registreerida olemasolevad teosed ning huvilised lihtsa vaevaga litsentse omandada. Registreerimine ei saa olla autoriõiguse tekkimise aluseks Berni konventsiooni kohaselt, seega ei saaks registreerimine olla kohustuslik, küll aga lihtsustaks vabatahtlik registreerimine lubade omandamist ning kui süsteem töötab edukalt, peaks see olema nii litsentsiandjate kui ka omandajate huvides.

Kindluse ja usaldusvääruse suurendamiseks võiks autorite identifitseerimine toimuda ID-kaardi, panga või mobiil-ID alusel nagu näiteks hetkel toimib e-kinnistusraamatu süsteem.²¹⁵ Veebileht võiks litsentside olemuse ja selgituse teha lihtsaks, sarnanedes Creative Commons²¹⁶ lahendusega. Kui iga EL riik looks oma neutraalse registreeritava andmebaasi, siis saaks litsentse omandada riigiti, mis on omakorda ühenduses ühise andmebaasiga, kuhu on koondatud kõik EL liikmesriigid.

Litsentsitoimingud on hetkel keerulised ning takistavad eriti digitaalvormis teoste litsentsimist, millel on infotehnoloogia kiire ja eduka arengu tõttu suur kasvupotentsiaal. Litsentsitoimingute efektiivsemaks reguleerimiseks oleks soovitatav luua EL ühtne riiklikult hallatav litsentsitoimingute veebileht. Teoste registreerimine ei peaks olema kohustuslik, kuid toimingute lihtsustamine on nii õiguste andjate kui ka litsentside omandajate huvides, seega oleks tagatud võimalused olemasoleva olukorra parandamiseks.

²¹⁵ E-kinnistusraamat. Arvutivõrgus: <http://www.rik.ee/e-kinnistusraamat>. 7.05.2012.

²¹⁶ Creative Commons. Available: <http://creativecommons.org/>. 7.05.2012.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli analüüsida, kas kehtivad õigusnormid on digitaalsvormis teoste täielikult kohaldatavad ning arvestavad kõikide digitaalsvormis teoste eripäradega, samuti oli eesmärgiks pakkuda välja tõstatatud probleemidele lahendusi. Töö autor keskendus peamiselt küsimustele, mis seonduvad autori õigusega teose reprodutseerimisele, levitamisele, üldsusele kättesaadavaks tegemisele ning õigustega, mis on seotud teose muutmise ja ümbertöötamisega.

Digitaalsvormis teosed esinevad internetis failidena vastavalt teoseliigile ning eksisteerib teoseid, mille loomine seostub digitaaltehnoloogia arenguga, näiteks veebilehed ja blogid. Käesoleva magistritöö autor püstitas küsimuse, kas teosed, mis on algselt loodud digitaalsvormis, vastavad AutÕS § 4 lõikes 2 toodud juriidilistele tunnustele ning leidis, et need vastavad AutÕS-s toodud eeldustele ja kuuluvad autoriõiguslase kaitse alla.

Arvutiprogrammide poolt genereeritud teoste käsitluses sisaldus, et puhtalt arvutiprogrammi poolt genereeritud teoste näol ei saa olla tegemist teostega AutÕS § 4 lõike 2 tähenduses, kuna neis puudub loominguline panus. Isiku arvutiklaviatuuril nupu vajutamise või hiirekliki tegemise näol on tegemist füüsilise nupulevajutusega, mitte loominguga. Arvutiprogrammi kasutamisel loomingu tegemise vahendina, näiteks joonistusprogrammi arvutigraafika loomiseks, sisaldub aga autori loominguline panus. Kas arvutiprogrammide poolt genereeritud teoste osas on tegemist võimaliku seaduse lüngaga, andis analüüsis tulemuse, et seadusandja polegi kavatsenud arvuti poolt genereeritud programmile autoriõiguslase kaitset anda, kuna arvuti ei saa olla autor ehk õiguste ja kohustuste kandja, seega tegemist võib olla näiva lüngaga. Seadusesse võib aga lisada sätte arvutiprogrammide poolt loodud teoste täpsemaks reguleerimiseks. Sel juhul võiks säte kõlada järgnevalt: "Kui arvuti poolt on genereeritud käesoleva seaduse paragrahvis 4 lõikes 3 loetelus sisalduv teos, siis autoriks loetakse isikut kelle korraldusel teos loodi". Sätte lisamisel peab arvestama, et järgnev lõige peaks defineerima sõna "korraldusel" ning määratleks, kas ja mil määral peab korraldus ehk käsk arvutile sisaldama isiku loomingulist panust.

Järgnevalt püstitati töös küsimus, kas digitaalsvormis teosed on erinevad mitte-digitaalsvormis olevatest teostest, analüüsid I. Trotter Hardy ja J. Bingi seisukohti. Hardy on arvamusel, et

digitaalvormis teosed ei erine teostest teistes vormides, Bing aga väidab vastupidist. Hardy on seisukohal, et inimesi huvitab teose koopia juures kaks asja, esiteks koopia tegemise maksumus (kus „maksumus“ hõlmab mitte ainult rahalist osa, vaid lisaks aega, vaeva ja oskusi) ning teiseks saadud koopia kvaliteet. Kui tehnoloogia või autoriõigus saaks tõsta teoste digitaalse reproduktsiooni maksumust mitte-digitaalse reproduktsiooniga samale tasemele ja võrreldava kvaliteediga, siis ei ole mingisugust vahet digitaalsetel ja mitte-digitaalsetel vormidel. Töö autor sellega ei nõustunud, tuues välja, et inimesi huvitab lisaks veel mugavus, mis hõlmab kättesaamise kiirust ning digitaalsete toodete teisaldatavust ehk ümber paigutatavust. J. Bing tõi välja, et digitaalvormis teoste kauplemise näol ei ole enam tegemist reaalse koopiatega, vaid tegelikult kaupleme märkide- või signaalidega ning me kasutame neid märke või signaale, et luua uusi koopiaid kus ja millal neid soovime. Seega õiguste haldamises, mis põhinevad koopiade kontrollis, kukume seetõttu läbi, et koopiad ei ole enam otseselt kauplemise subjektid digitaalkeskkonnas. Töö autor arvas, et signaalide edastusega siiski antakse edasi teoses sisalduvad eristatavad originaalsuse tunnused. Lõppkokkuvõttes andis argumentide analüüs tulemuseks, et digitaalvormis teosed erinevad eelkõige nende erinevate omaduste: teisaldatavus, füüsilise suuruse ja kaalu puudumine ja edastamisel territoriaalsete piirangute puudumine, poolest, mida peaks arvesse võtma autoriõiguslaste normide täiendamisel ja kohandamisel digitaalkeskkonnale vastavaks.

Käesolev töö sisaldab analüüsi reprodutseerimisõiguse kohta digitaalkeskkonnas. Eesmärk, milleks reprodutseerimisõigus loodi, autoritele koopiade müügist tulu saamine, ei ole digitaalvormis teoste puhul paljudel juhtudel täidetud, kuna digitaalkeskkonnas ei täida norm enam autoritele tulu saamise eesmärki. Olukorda ilmestab esiteks onlain piraatluse probleem ning teiseks see, et koopiade tegemise rikkumisena on käsitletav tegevus, mis ei peaks sisuliselt õigusrikkumine olema. Analüüs andis tulemuse, et inimeste igapäevane tegevus, õiguspäraselt ostetud digitaalvormis teose ühelt seadmelt teisele panek, on käsitletav kui reprodutseerimisõiguse rikkumine ning sellele ei kohaldu ükski erand.

Vastus küsimusele, miks reprodutseerimisõigust sätestav norm oma eesmärki ei täida, võib tuua põhjuseks selle, et koopiade tegemise (reprodutseerimise) olemus on muutunud aeglasest, keerulisest ja raskesti kättesaadavast kiireks, lihtsaks ja paljudele kättesaadavaks. Digitaalsetele

koopiatele, mille reprodutseerimise olemus on muutunud, püütakse kohaldada varasemat normi eesmärki, et autor saaks iga koopia (mis sisaldab originaalset teose tunnust) pealt tulu, mis aga digitaalkeskkonnas sarnaselt ei toimi.

Materjalides sisaldub, et kehtiv autoriõigus ei ole kohaldatav digitaalkeskkonnale. Argumentide ja vastavate normide täpsemast analüüsist tulenes, et suurem osa argumente, mis väitsid, et autoriõigus digitaalkeskkonnale ei sobi, viisid peamiselt reprodutseerimisõiguse sobimatuseni. Seega võttis käesoleva töö autor seisukoha, et edasisel autoriõiguse kohandamisel digitaalkeskkonnale või terve autoriõiguse ümbertegemise asemel peaks seadusandja esmalt küsima, kas pigem tuleks muuta kehtivat reprodutseerimisõigust sätestavat normi, mis sisaldab reprodutseerimise olemust selle vanas tähenduses. Kehtiv reprodutseerimisõigust sätestav norm AutÕSs ei sobi kohaldamiseks digitaalvormis teostele, kuna reprodutseerimise olemus digitaalkeskkonnas on oluliselt erinev reprodutseerimise olemusest normi loomise ajal.

Kehtivad normid, mis puudutavad teoste muutmist ja ümbertöötamist, on sobivad digitaalvormis teostele, kuid taolises vormis olevad teosed on kõnealuste õiguste rikkumisele haavatavamad, mida illustreeris ka veebilehe Youtube näide. Viimasest selgus, et veebilehel on võimalik tuvastada enamike isiklike ja varaliste õiguste rikkumine. Veebilehe Youtube illustreeriv näide õiguste rikkumisest tõstatab aga uue küsimuse seoses kasutajate poolt loodud sisuga digitaalkeskkonnas ning töö autor püstitas küsimuse, kas seadusandja peaks kasutajate poolt loodud sisu reguleerima.

Kuna tarbijad ei ole ainult kasutajad, vaid üha enam ka sisu loojad, ning kasutaja poolt loodud sisu on aastaid olnud populaarne, siis leidis autor, et kasutajate poolt loodud sisu reguleerimisega peab seadusandja algust tegema uue teose vaba kasutamise erandi loomisega. Reguleerimise eesmärk peaks olema võimalikult kasutajasõbralik ning sihtgruppide huve arvestav, et mitte piirata loomingulist potentsiaali, mis sisaldab kasutajate poolt loodud digitaalvormis teostes. Arvestama peab aga ka vaba kasutuse kolmeastmelise testiga. Gowersi ülevaates tunnistati, et erandi loomine oleks infoühiskonna direktiiviga vastuolus ja eeldaks direktiivi muutmist.

Teose levitamiseõigus kohaldub hästi digitaalse keskkonnaga, kuigi võib eristada füüsiliste teoste ning digitaalses vormis teoste levitamist. Küsimust tekitab see, miks seadusandja on eristanud õiguse levitamisele lõppemise osas materiaalsed ja digitaalsed teosed ning seetõttu autori õiguse levitamisele lõpeb teoste osas, mis ei ole digitaalses vormis, kuid õiguse levitamisele jääb alles digitaalkeskkonnas, samas digitaalses vormis teost võib välja printida materiaalsele meediumile.

Üldsusele kättesaadavaks tegemise õiguse lisamine, mis peab otseselt silmas teoseid digitaalkeskkonnas, on olnud seadusandja õnnestunud samm. Autorid ei pruugi aga soostuda teose üldsusele kättesaadavaks tegemisele, kuna see võib alguse teha teose loata kopeerimisele ja levitamisele. Viimased kaks õigust põhjustavad autorites ja teistes õiguste omanike muret seoses saamata jäänud autoritasudega, mis kaasneb massilisel loata teoste reprodutseerimise- ja levitamisega.

Kehtivad normid teose avalikustamise ja tagasi võtmise osas on kohaldatavad digitaalkeskkonnale, kuid teose avalikustamise muudab internet lihtsamaks ning teose tagasi võtmise teostamine muutub raskemaks arvestades digitaalsete koopiate kiiret reprodutseerimise ja levitamise võimalust. Internetist võib leida teoseid, mida autor on soovinud interneti keskkonnast eemaldada, kuid kasutajad on need taas üles laadinud ning koopiaid teinud.

Viimase probleemina tuuakse töös välja litsentsitoimingute keerukus, mis on oluline eelkõige digitaalses vormis teoste litsentsimise osas ja millel on infotehnoloogia kiire ning eduka arengu tõttu suur kasvupotentsiaal. Litsentsitoimingute efektiivsemaks reguleerimiseks oleks soovitatav luua EL ühtne neutraalne litsentsitoimingute andmebaas. Teoste registreerimine ei peaks olema kohustuslik, kuid litsentsitoimingute omandamise lihtsustamine oleks oluline nii autoritele kui ka litsentside omandajatele.

SUMMARY

Problems of Author's Law with Works in Digital Format

The purpose of the thesis was to analyze if current legal provisions are fully applied on works in digital format and if they consider all specifications which works in digital format may have. Also, the purpose was to offer solutions for problems which arose while trying to apply current legal provisions on works in digital format. The author of the thesis mainly analyzed questions which are related to author's right for reproduction, distribution, communication to the public and also rights which are related with alteration and transformation of the the work.

Works in digital format are located as files at offline or online digital environment, like internet. The type of a file which work in digital format may be, depends from the type of the work. Some works have been developed in the process of the development of digital technology, for example websites and blogs. The author of current thesis raised a question if works which are originally created in digital format, are in accordance with legal assumptions named at paragraph 4 section 2 of Copyright Law Act and found that those works do comply with legal assumptions in Copyright Law Act and are also read to be under the protection of copyright law.

While analyzing computer-generated works, author concluded that works which are simply generated by computer, cannot be read as works under Copyright Law Act paragraph 4 section 2 as they do not constitute intellectual creativity. If a person is pressing a button of computers' mouse, this is just a physical activity, not creation. But while using computer as a tool to create a work, for example using drawing program to draw a picture, it is considered to constitute also intellectual creativity and outcome is under the protection of copyright law.

The author also tried to answer the question of possible gap of law about computer-generated works, but found that regulator have not thought to give protection to computer program which is generated by another computer, as computer cannot be an author. Computer cannot have rights and obligations, so there might be apparent gap of law.

To the Copyright Law Act might be added new provision which would regulate computer-generated works and which would sound as following: "If computer have generated a work

which is listed in current act paragraph 4 section 3, then author is read to be the person who gave order to the computer to create the work". While adding the provision, it should be considered that next section should define the word "order" and should give guidance in which way and amount this "order" has to consist person's intellectual creation.

The next question which arose in current thesis was if works in digital format are different from those which are in other formats. According to the articles by I. Trotter Hardy and J. Bing, Hardy had an opinion that works in digital format are not different from works in other formats. According to Hardy's opinion, people are interested in two things about getting a copy of a work, first of all the cost of making the copy (where "cost" consists not only monetary part but also time, efforts and skills) and secondly, the quality of copy. According to Hardy, if author's law or technology could rise the cost of digital reproduction to the same level of reproduction of works which are not in digital format, then there will be no difference between those two. The author of current thesis did not agree with Hardy, stating that people are also interested in comfort which involves how fast one will get the copy and about the transferability of a copy (how fast copy could be transferred from one place to another). On the other side, J. Bing had an opinion that in terms of works in digital format, there are no real copies anymore, we are trading with signs and signals and we use those signs and signals to create new copies whenever and where ever we wish. Bing also states that we fail administering rights which are based on controlling copies because copies are not directly anymore trading subjects in digital environment. The author of current thesis states that signals are still forwarding original characteristics which are embodied in works in digital format. Finally, the argumentation results in conclusion that works in digital format are different because of their portability, physical weight and size and that they are not limited with territoriality. All those differences should be taken into account while supplementing author's law and making it into accordance with digital environment.

Current thesis involves analysis about the reproduction right in digital environment. The purpose which was why reproduction right was created, to get income for authors by selling copies of their works, is not applicable for works in digital format because "making copies right" (copyright - right to make copies) was suitable before digital era but not for digital

environment. The reproduction right as legal provision fulfilled its purpose and author got income from selling copies, but in digital environment the legal provision does not fulfill the same purpose. The situation is illustrated first of all with the problem of online piracy. The provision of piracy involves distribution right and reproduction right. The problem of online piracy cannot be solved because we cannot apply old reproduction right to digital network, regulator has to take new view over reproduction right in digital environment. Secondly, infringing activity is read to be something which should not be accounted as one. Analyze gave a result that people's everyday activity, putting legally owned copy from one device to another, is considered to be infringement of reproduction right and no fair use exception applies to this kind of activity. For example, putting mp3 file from computer to mobile phone is considered as infringement of reproduction right even while person have bought the mp3 file legally but one copy is already made by downloading the file from store to computer. This kind of activity cannot violate author's rights as one is already paid for the copy.

To answer the question, why provision of reproduction right does not fulfill its purpose, may be that the nature of making copies (reproduction) have changed from slow, complicated and not easily accessible into fast, easy and available for many. Regulator is trying to apply old legal provision to digital environment but it do not function because reproduction's nature have changed. So the goal of providing payment for every copy fails.

According to available materials, current author's law is not suitable to apply for digital environment. When taking a closer look to the arguments, it seems that most of the arguments which stated that authors' law is not suitable for digital environment, lead to point that actually reproduction right is not suitable. So the author of current thesis took a position that while making copyright law into accordance with digital environment, we should not change all author's law but regulator should ask if we should change current reproduction right which constitutes reproduction in its old nature.

Current provisions which are related with alteration and transformation of the the work, are suitable for works in digital format, but works in digital environment are more vulnerable to alteration and transformation which was also illustrated by the Youtube website example. Youtube website example showed that in online environment is possible to identify the

infringement of almost all moral and proprietary rights. Youtube analysis also raised the question if regulator should regulate user generated content in digital environment.

As users are more often not only users but also the creators of content and content which is created by users, have been popular for years, then author of current thesis found a reason for making a new fair use exception. The new regulation has to be user-friendly in order to not restrict intellectual potential which is consisted in user created content. It is also important to make fair use into accordance with author's law three-step test. Gowers' review found that exception would be against the Information Society directive and directive shall be changed.

The right of distribution applied to digital environment but there is a difference between distribution of physical works of works which are in digital format. The question arised, why regulator have made distinction between distribution of tangible copies of a work and communication to the public of digital files containing the same work as non-distributed digital files can be downloaded to a tangible object. There is a significant legal difference between the copy that circulated in tangible object, and the one downloaded to a tangible object from a file communicated over a digital network. The distribution right in the former, if sold, may be exhausted but the distribution right in the copy generated from a communication, remains intact. As a result, the purchaser of the copy which was distributed in a tangible object may freely resell it, while the purchaser of a download that one copies to a circulable medium, may not sell that copy without the copyright owner's consent.

Adding the right of communication to the public to legislation have been regulators' successful step. This right is made specifically about works in digital format. Unfortunately, authors may not be interested in making their works available in the internet as it may start the infringement of other rights like infringing the right of reproduction and distribution. Last two infringements in digital environment have left author's without entitled remuneration.

Current legislation about rights of disclosure and taking back are applicable for digital environment but internet makes disclosure easier and taking back may be more complicated because digital environment gives chances for fast distribution and reproduction. There may be found works from internet which authors wish to remove but users still keep uploading and making copies of those.

The last analyzed problem is the complexity of licensing, which is important for licensing works in digital format and which is also essential in the process of fast development of information technology. For solving the problem of complexity of licensing, author suggests to create EU-managed website, where licenses shall be obtained fast and easily. The non-compulsory registration would give the opportunity to change the situation for authors and those who wish to obtain the licenses. The website or database should be neutral and administered by EU.

KASUTATUD ALLIKAD

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Bainbridge, D. Intellectual Property. Longman, 1996.
2. Bing, J. The Contribution of Technology to the Identification of Rights, Especially in Sound and Audio-Visual Works: An Overview.- Int J Law Info Tech, 1996, 4 (3).
3. Boytha, E. Some Private International Law Aspects of the Protection of Authors' Rights'. Copyright. 1988, p 399; P. Katzenberger. Urheberrecht. 3rd edn, no 120, 2006.
4. Creative Content in a European Digital Single Market: Challenges for the Future. A Reflection Document of DG INFSO and DG MARKT. 2009. Available: http://www.riso.ee/et/files/002_Reflection%20paper_Creative%20Content%20Online.pdf. 7.05.2012.
5. David, R. Osnovnõe pravovõje sistemõ sovremennosti. Moskva, 1988. (viidatud: R. Narits. Õiguse entsüklopeedia. Juura, 2007, lk 95).
6. E. Truuväli jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura, 2008.
7. Eesti Keele Instituut, T. Erelt jt (toim). Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. Eesti Keele Sihtasutus, 2006.
8. Euroopa Komisjoni intellektuaalomandi strateegia: A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe: 287 final. 24.5.2011. Available: http://www.riso.ee/et/files/001_COM_COMM_Single%20market%20for%20IPR_2011.pdf f. 7.05.2012.
9. Euroopa Komisjoni roheline raamat audiovisuaalteoste Internetis levitamise kohta Euroopa Liidus: võimalused ja probleemid digitaalse ühtse turu kujundamisel: KOM (2011), 427 lõplik, 13.07.2011. Kättesaadav: http://www.riso.ee/et/files/001_AudiovisuaalEL_roheraamat2011.pdf. 7.05.2012.
10. Ginsburg, J. Copyright Without Borders? Choice of Forum and Choice of Law for Copyright Infringement in Cyberspace. - Cardozo Arts & Entertainment 15 L.J., 1997.

11. Ginsburg, J. Cyberian Captivity of Copyright: Territoriality and Authors' Rights in a Networked World, The. 15 Santa Clara Computer & High Tech. L.J., 1999. Available: <http://digitalcommons.law.scu.edu/chtlj/vol15/iss2/3>. 7.05.2012.
12. Ginsburg, J. Extraterritoriality and Multiterritoriality in Copyright Infringement. Virginia Journal of International Law Association, 37 Va. J. Int'l L. 587 1997.
13. Glasser, D. Copyrights in Computer-generated Works: Whom, if Anyone, Do We Reward? -Duke L. & Tech. Rev. 0024, 2001. Available: <http://www.law.duke.edu/journals/dltr/articles/2001dltr0024.html>. 7.05.2012.
14. Goldstein, P. International Copyright. Principles, Law, and Practice. Oxford University Press, 2001.
15. Green Paper: Copyright in the Knowledge Economy. COM(2008) 466/3. Available: http://www.riso.ee/et/files/GreenPaper_Copyright%20in%20knowledge%20economy_2008.pdf. 7.05.2012.
16. Green Paper: Copyright in the Knowledge Economy. COM(2009), 532 final, 2009
17. Grimm, D. Einführung in das Recht. Heidelberg, 1985. (Viidatud: R. Narits. Õiguse entsüklopeedia. Juura, 2007, lk 96).
18. Hardy, I. T. Not So Different: Tangible, Intangible, Digital, and Analog Works and Their Comparison for Copyright Purposes. College of William & Mary Law School. Faculty Publications, 2001. Available: http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=facpubs&seiredir=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.com%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3Dnot%2520so%2520different%253A%2520tangible%252C%2520intangible%252C%2520digital%252C%2520and%2520analog%2520works%2520and%2520their%2520comparison%2520for%2520copyright%2520purposes.%26source%3Dweb%26cd%3D1%26ved%3D0CCEQFjAA%26url%3Dhttp%253A%252F%252Fscholarship.law.wm.edu%252Fcgi%252Fviewcontent.cgi%253Farticle%253D1044%2526context%253Dfacpubs%26ei%3DFrOhT4mIHKiB4ATS9MGrCQ%26usg%3DAFQjCNHwSGGAaviWOjvkP71CtoW HHqE4_A#search=%22not%20so%20different%3A%20tangible%2C%20intangible%2C%20digital%2C%20analog%20works%20their%20comparison%20copyright%20purposes.%22. 7.05.2012.

19. Hargreaves, I. Digital Opportunity: A Review of Intellectual Property and Growth. An Independent Report. 2011. Available: http://www.riso.ee/et/files/001_IPreview_2011.pdf. 7.05.2012.
20. Härmand, K. Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kohvupraktika küsimusi Eestis ja Euroopa Liidus. Magistritöö. Tartu Ülikool, Õigusinstituut, 2006.
21. Keplinger, M. S. The Case of the Invisible Copies. *Revue internationale du droit d'auteur*. October 1970.
22. Koumantos, G. Private International Law and the Berne Convention. Copyright 415. 1988.
23. Lewinski, S. International Copyright Law and Policy. Oxford University Press, 2008.
24. Liikane, L., Septer, A. Inglise-eesti-inglise seletav arvutisõnastik. Estada, 2000.
25. Lühikokkuvõte. ELi ettepanek – nn orpsteoste avaldamine Internetis. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/orphan-works/summary_et.pdf. 7.05.2012.
26. Mahalo. Kristina Chen. Available: <http://www.mahalo.com/kristina-chen/>. 7.05.2012.
27. Mamone, T. Welcome to Our Wikizine about YouTuber Kristina Chen. Available: http://www.zimbio.com/Kristina+Chen_. 7.05.2012.
28. Maruste, R. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja-vabaduse kaitse. Juura, 2004.
29. Mikk, T. Intellektuaalse omandi õiguse kodifitseerimine: üldosa võimalikkusest. Võimaliku kodifitseerimisprotsessi esimene etapp. 2010. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53024/Intellektuaalse+omandi+%F5õiguse+kodifitseerimine_+%FCldosa+v%F5imalikkusest.pdf. 7.05.2012.
30. Narits, R. Õiguse entsüklopeedia. Juura, 2007.
31. Nemvalts, K. Autori reprodutseerimis-, levitamise- ja üldsusele suunamise õigus ja nende piirangud infoühiskonnas. Magistritöö. Tartu Ülikool. Õigusteaduskond Tallinnas. 2010.
32. Nemvalts, K. Infotehnoloogiast ja autoriõigusest. A&A online. (Viidatud: E. Tohvri. Internetiteenuste vahendaja tegevusega seotud õiguslike küsimusi autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kasutamisel internetis. Magistritöö. Tartu Ülikool, 2007, lk 41).
33. O'Brien, D., Fitzgerald, B. Digital Copyright Law in a YouTube World. *Internet Law Bulletin* 9 (6 & 7), 2006. Available: <http://eprints.qut.edu.au/7505/1/7505.pdf>. 7.05.2012.

34. O'Brien, D., Fitzgerald, B. Mashups, Remixes and Copyright Law. *Internet Law Bulletin* 9(2), 2006. Available: <http://eprints.qut.edu.au/4239/1/4239.pdf>. 7.05.2012.
35. Participative Web and User-Created Content. *Web 2.0, Wikis and Social Networking. OECD Usage Survey*. 2007.
36. Pikamäe, P., Sootak, J. *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. Juura, 2009.
37. Pisuke, H. *Autor ja tema õigused*. Koost. E. Eelmaa. Olion, 1994.
38. Pisuke, H. *Autor ja ülikool. Autoriõiguse alused*. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004.
39. Pisuke, H. *Autoriõiguse alused ja muusikateoste kasutamine*. Eesti Kirikute Nõukogu, 2006.
40. Pisuke, H. *Intellektuaalse omandi infokiri*. Tartu Ülikooli Õigusinstituut, 2003. Arvutivõrgus: <http://www.lawinst.ee/IO/IOleht2003nr1.pdf>. 7.05.2012.
41. Pohjanpalo, P. *Internet service provider liability for copyright infringement*. 2000.
42. *Reasons Why Consumers Prefer Digital Goods Compared To Physical Goods*. Available: <http://www.articledashboard.com/Article/Reasons-Why-Consumers-Prefer-Digital-Goods-Compared-to-Physical-Goods/2257975>. 7.05.2012.
43. *Report to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the application of Directive 2001/29/EC on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society of 30. November, 2007, SEC (2007) 1556 at 2.1.*
44. Ricketson, S., Ginsburg, J. *International Copyright and Neighbouring Rights: the Berne Convention and Beyond. Volume I. Second Edition*. Oxford University press, 2010.
45. Ricketson, S., Ginsburg, J. *International Copyright and Neighbouring Rights: the Berne Convention and Beyond. Volume II*. Oxford University press, 2010.
46. Rosentau, M. *Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori isiklikud (moraalsed) õigused*. - *Juridica*, 2010/X.
47. Rosentau, M. *Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori varalised õigused*. - *Juridica* 2010/X.
48. Samuelson, P. *Allocating Ownership Rights in Computer-Generated Works*.- *U. Pitt. L. Rev.* 1197 at 1213, 1986.
49. Sterling, J. A. L. *World Copyright Law. Third Edition*. London, Sweet & Maxwell, 2008.

50. Tavast, A., Hanson, V. Arvutikasutaja sõnastik inglise-eesti. Ilo, 2008.
51. The British Recorded Music Industry. Reducing online copyright infringement. Available: <http://www.bpi.co.uk/our-work/policy-and-lobbying/article/second-article.aspx>. 7.05.2012.
52. The WIPO Treaties. "Making Available" Right. March 2003. Available: <http://www.ifpi.org/content/library/wipo-treaties-making-available-right.pdf>. 7.05.2012.
53. Tohvri, E. Internetiteenuste vahendaja tegevusega seotud õiguslikke küsimusi autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kasutamisel internetis. Magistritöö. Tartu Ülikool, 2007.
54. Tohvri, E. Teose, esituse salvestise ja fonogrammi üldsusele kättesaadavaks tegemine kui infoajastu uus õigus. - Juridica, 2008/II.
55. Ulmer, E. Intellectual Property Rights and the Conflict of Laws. 1978.
56. Ulmer, E. Urheber-und Verlagsrecht. 3rd edn, 1980.
57. Walter, M.(ed), Lewinski, S.(ed). European Copyright Law. A Commentary. Oxford University Press, 2010.
58. WIPO. Creative Expression. An Introduction to Copyright and Related Rights for Small and Medium-sized Enterprises. Intellectual Property for Business, series number 4. 2006. Available: http://www.wipo.int/freepublications/en/sme/918/wipo_pub_918.pdf. 7.05.2012.
59. Õim, A. Sünonüümisõnastik. TA Eesti Keele Instituut, 1991. Arvutivõrgus: <http://dict.ibs.ee/syn/thesaurus.cgi?word=teostama>. 7.05.2012.

KASUTATUD NORMATIIVAKTID

60. 1961. aasta teose esitaja, fonogrammitootja ja ringhäälinguorganisatsiooni kaitse rahvusvaheline konventsioon (Rooma konventsioon). RT II, 1999, 27, 166; 2002, 35, 167.
61. Autoriõiguse seadus. 11. november 1992. – RT I 1992, 49, 615; RT I, 28.12.2011, 1.
62. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. - RT II 1994, 16/17, 49.
63. Digital Millennium Copyright Act (DMCA). Available: http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=105_cong_public_laws&docid=f:publ304.105.pdf. 7.05.2012.

64. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Rahvahääletusel vastu võetud 28. juuni 1992 – RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 2.
65. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23.04.2009 direktiiv nr 2009/24/EÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta. - ELT L 111/16, 05.05.2009.
66. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (infoühiskonna direktiiv). - EÜT L 167, 22.6.2001.
67. Euroopa Ühenduste nõukogu 14.05.1991 direktiiv nr 91/250/EMÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta. – ELT L 122, 17.05.1991.
68. Intellektuaalse omandi õiguste kaubandusaspektide leping, mis on Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutamislepingu (Marrakeši lepingu) lisa 1C. RT II 1999, 22, 123.
69. Genfi 1971. aasta fonogrammitootjat fonogrammi loata paljundamise vastu kaitsev konventsioon. - RT II, 1999, 27, 166.
70. Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364; RT I 2012, 3.
71. Rooma 1961. aasta teose esitaja, fonogrammitootja ja ringhäälinguorganisatsiooni kaitse rahvusvaheline konventsioon. - RT II, 1999, 27, 165; RT II, 2002, 35, 167.
72. UK Copyright, Designs and Patents Act 1988, c. 48, s. 9. Available: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/section/9>. 7.05.2012.
73. USA Copyright Act. Available: <http://www.copyright.gov/title17/>. 7.05.2012.
74. WIPO autoriõiguse leping. – RT II, 06.07.2006, 14, 39.

KASUTATUD KOHTULAHENDID

75. 15.07.1964, 6/64, EKL 1964.
76. 17.12.1970, 11/70, EKL 1970.
77. RKEKo 3-1-1-117-01.
78. RKPJKm 3-4-1-5-08.
79. RKTK 3-2-1-167-04.
80. RKTK III-2/1-93/95.

81. RKÜKo 3-4-1-5-02.

KASUTATUD MUUD ALLIKAD

82. Anton Hansen Tammsaare looming. Arvutivõrgus: <http://tammsaare.weebly.com/looming.html>. 7.05.2012.
83. Apple. Downloads. Dashboard Widgets. Screenshot Plus. Available: <http://www.apple.com/downloads/dashboard/business/screenshotplus.html>. 7.05.2012.
84. Creative Commons. Available: <http://creativecommons.org/>. 7.05.2012.
85. Dictionary.com. Available: <http://dictionary.reference.com/browse/podcast>. 7.05.2012.
86. Download Youtube Videos. Available: <http://downloadyoutubevideo.org/>. 7.05.2012.
87. E-kinnistusraamat. Arvutivõrgus: <http://www.rik.ee/e-kinnistusraamat>. 7.05.2012.
88. E-kirjavahetus infotehnoloogi ja õigusteadlase Peeter. P. Mõtskülaga. 21.04.2012. Autori valduses.
89. E-kirjavahetus Statistikaameti vanemkonsultandi Aime Lauk'iga. 17.04.2012. Autori valduses.
90. E-kirjavahetus vokalisti Kirsty Hawkshawiga. 21.09.2008. Autori valduses.
91. Eurostat. Individuals using the Internet, by place of use. Percentage of individuals aged 16 to 74. Internet access at home. Available: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00075&plugin=1>. 7.05.2012.
92. Internet ja internet. Emakeele Seltsi keeletoimkonna soovitus (30.06.2008). Arvutivõrgus: http://www.emakeeleselts.ee/otsused/eskt_otsus_2008_int.pdf. 7.05.2012.
93. Internet World Stats. Usage and Population Statistics. Available: <http://www.internetworldstats.com/top20.htm>. 7.05.2012.
94. Laasik, T. Rikutud kohustuse eesmärgi tähtsus kahju hüvitamise nõude esitamisel. Advokaadibüroo Aivar Pilv. Kliendileht. Arvutivõrgus: <http://www.apilv.ee/rikutud-kohustuse-eesmargi-tahtsus-kahju-huvitamise-noude-esitamisel/19/526/89/article>. 7.05.2012.

95. Mõtsküla, P. Kõne Riigikogu Komisjonile ACTA-istungil, 17.02.2012. Arvutivõrgus: <http://peeterpaul.motskula.net/2012/02/17/kone-riigikogu-komisjonide-acta-istungil-17-02-2012/>. 7.05.2012.
96. Online Education Database. Top 100 Educational Blogs. 2006, Available: <http://oedb.org/library/features/top-100-education-blogs>. 7.05.2012.
97. Online Piracy in Numbers. Facts and Statistics. Available: <http://www.gogulf.com/blog/online-piracy>. 7.05.2012.
98. Openculture. University & College Podcasts – Free Educational Podcasts. Available: http://www.openculture.com/2006/10/university_podc.html. 7.05.2012.
99. The Central File Extensions Registry. Available: http://www.fileinfo.com/filetypes/common_ 7.05.2012.
100. Video-sharing website Youtube. Available: www.youtube.com. 7.05.2012.
101. WIPO. Berne Convention Contracting Parties. Available: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15. 7.05.2012.

KASUTATUD LÜHENDITE LOETELU

AutÕS - autoriõiguse seadus

CD - *Compact Disk* salvestuskandja formaat

CD-R - *CD-Readable*, ühekordset salvestamist võimaldav salvestuskandja

EL - Euroopa Liit

PS - Eesti Vabariigi põhiseadus

TRIPS-leping - *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*
(Intellektuaalomandi õiguste kaubandusasppektide leping)

WCT - *WIPO Copyright Treaty* (WIPO autoriõiguse leping)

WIPO - *World Intellectual Property Organisation* (Maailma Intellektuaalse Omandi
Organisatsioon)